

Kroniek der Meierijsche Kempen
door Peter Norbertus Panken te Bergeijk

Bezorgd door Johan Biemans

Petje af voor meester Panken

Dit manuscript van Peter Norbertus is meer dan een weerkalender door de eeuwen heen. Dat het weer wispelturig is, dat is iets van alle tijden. De grilligheid van de weergoden heeft de mens niet in de hand. Dat wij zelf die onstuimigheid nog wat aanwakkeren, dat merken we elke dag dankzij de klimaatverandering.

Met de verworvenheden van de techniek zijn de weerprofeten van vandaag zelfs in staat om de weersverwachting voor minstens een paar weken te voorspellen. Iedereen kan nu op zijn of haar gsm zien aankomen of de zon schijnt, het regent, sneeuwt of hagelt, wanneer, waar, hoe lang en hoeveel.

Een terugblik op het weer, zoals dat in dit manuscript door Panken is genoteerd, laat zien hoe onze voorouders hier in de Kempen aan blootgestaan hebben, en hoe het weer hun leven zwaar op de proef heeft gesteld. Maar meer nog hoe oorlogen met plunderingen en brandschattingen, besmettelijke ziekten en belastingen hun leven hebben verzuurd. Ondanks dat lezen we dat sommige Kempenaars stokoud zijn geworden. Wie dat waren en waar ze woonden heeft Panken voor ons genoteerd en zijn ze als het ware door hem vereeuwigd.

Waar hij zijn informatie vandaan haalde, ook dat zien we tussen de regels door. Veel heeft hij gevonden in zijn goed gevulde boekenkast of gelezen in tijdschriften en kranten. Die bronnen kunnen we nu zelf raadplegen door even te zoeken op Google Books, alsof we zijn boekenkast zelf in huis hebben.

Panken leefde van 1819 tot 1904 en heeft vierentachtig jaar zelf meegemaakt van wat hij in dit manuscript heeft samengevat. Zijn laatste vermelding dateert van 1902. Zo was hij oog- en oorgetuige van allerlei gebeurtenissen die hij zelf heeft meegemaakt en wij voor betrouwbaar mogen aannemen. Zeer waarschijnlijk is er nog een vervolgmanuscript geweest. Bij de laatste bladzijden met overzicht van aantal inwoners en hun veestapel staat helaas geen jaartal, maar dat zal waarschijnlijk rond 1900 zijn geweest.

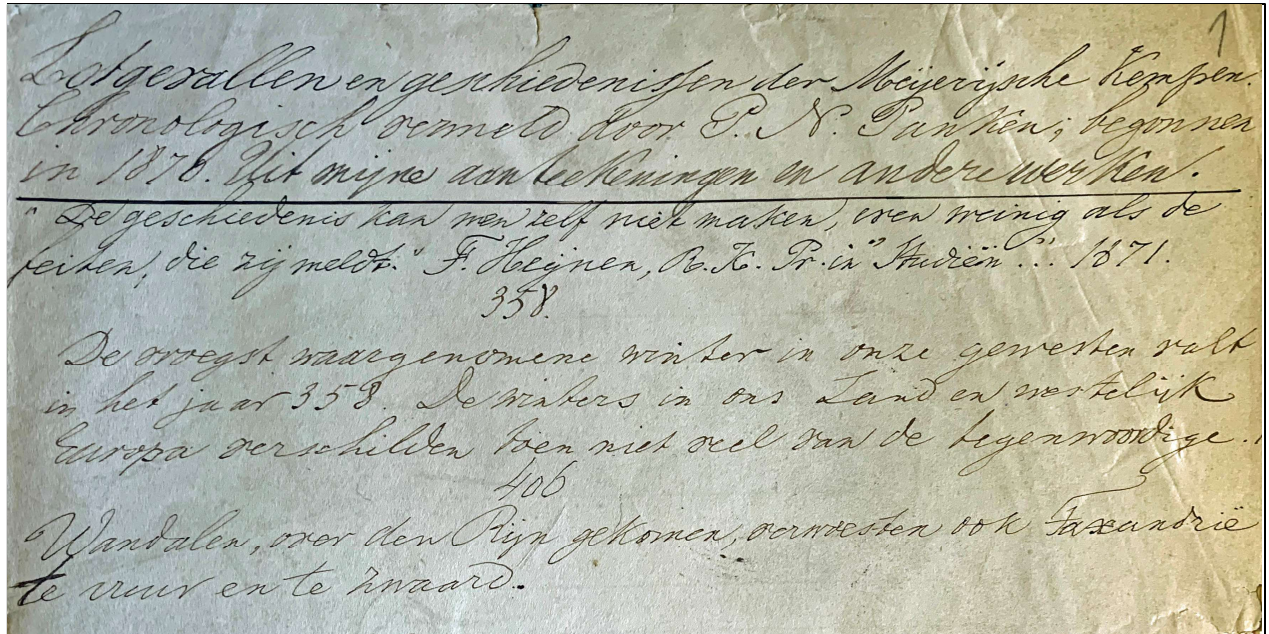
Ga in gedachten maar eens samen met Panken terug in de tijd, die voor veel Kempenaars alles behalve een goeie ouwe tijd moet zijn geweest.

Johan Biemans

4 maart 2025

Lotgevallen en geschiedenissen der Meierijsche Kempen

Chronologisch vermeld door P.N. Panken; begonnen in 1870.
Uit mijne aantekeningen en andere werken.

“De geschiedenis kan men zelf niet maken, even weinig als de feiten, die zij meldt.” F. Heijnen, R.K. Pr[iester]. in “Studiën...” 1871.

358

De vroegst waargenomen winter in onze gewesten valt in het jaar 358. De winters in ons land en westelijk Europa verschilden toen niet veel van de tegenwoordige¹.

406

Wandalen, over den Rijn gekomen, verwoesten ook Taxandrië te vuur en te zwaard.

821 - 822

Een koude winter. Hij heerschte door geheel Europa.

858

Ongemeen zachte en warme winter, veroorzakende vele ziekten in Europa.

873

In Aug. verscheen van over den Rijn eene wolk sprinkhanen in deze landen; zij hadden zes vleugels, hun ligchaam was een duim dik en hun gebit scherp als diamant. Zij rigtten ongelooftelijke verwoestingen aan.

981

Alleen door eene overgrootte menigte sneeuw liet zich de winter opmerken.

991. Groote droogte en hitte.

1000

Huiveringwekkende teekenen hadden zich op de aarde, aan den hemel en over de zeeën vertoond. Alle volkeren geloofden aan het einde der wereld. Men deed boete en gebed. Dit jaar ging voorbij en de wereld bestond nog.

1030

Alom bouwde men weder kerken of herstelde ze.

1080

Felle winter, strenge vorst.

1120

Er heerschte eene ijsselijke smetziekte, oudtijds pestilentie geheeten.

1125

Veel regen, waardoor de granen mislukten.

1126

Felle winter. Door langdurigen vorst mislukt de graanoogst.

1128

Koude winter.

¹ De strengste winters in de Nederlanden door J.H. Darings. 1841.

1149

Lange winter.

1170

Op den heeten zomer volgde in het najaar een geweldige storm, die het zeewater hoog over het nabijliggend land joeg. (Wagenaar). In de 12e eeuw was op vele plaatsen van Nederl. de domheid en onwetendheid zoo groot als de boosheid en dwaling van de inwoners. Vooral de Norbertijnen hebben ze bekeerd. (Heijlen in nahandeling der Kempen, blz. 120 enz.).

1172

Een zeer vruchtbaar jaar in de Meierij. De winter was zeer zacht en alles in volkomen bloei. In Januarij nestelden de vogels en hadden jongen in Februarij althans in Frankrijk, volgens de Fransche bladen, medegedeeld in Noordbrabander van 15 Januarij 1853: ook in de Meier. Courant van 31 Jan. 1877.

1183

Weinig graan, veel regen en schrikbare duurte van den rogge. Deze steeg van 5 à 6 stuiv. tot 50 à 60 schellingen.

1184

Zeer zachte winter.

1189

Geen winter.

1196

Geleek op 1183.

1240, 1241 en 1242

waren geen strenge maar lange winters. Die van **1259** was zeer zacht. +

1260

had een buitengewoon koude winter.

1284

Lommel wordt geplunderd.

1289

Men merkte dit jaar schier geen winter. Op Kersmis en Driekoningendag droegen de jonge meisjes te Keulen kransen van viooltjes, korenbloemen en palumaeveris.

1255, 1293, 1305, 1325 en 1361 staan als strenge winters bekend.

1315.

In Maart ontstond een hevige regen, welke bijna het geheele overig deel van het jaar aanhield; hij veroorzaakte duurte, hongersnood en pest, waardoor een derde deel der inwoners stierf. De armen moesten het gras en de wortelen der veldgewassen eten en stierven bij menigte op de straten.

1318

Er stierf 9/10 van het rundvee. Niemand durfde rundvleesch eten. - De nazomer was verbazend droog.

1331

Hertog Jan geeft eene verordening voor de dwangmolens te Bladel, Reusel, Valkenswaard, Oerle en Bergeik ten bate van Postel. Dit bevel werd menigmaal vernieuwd.

Op Goeden Vrijdag van dit jaar onderteeckt Joannes hertog van Brabant een gedenkstuk, waarin hij de ingezetenen van vele plaatsen, op zware boete verplicht, hun koren op molens aan het Godshuis van Postel toebehoorende, te laten malen. Te dien tijde bestonden er verscheidene dezer molens, in oude schriften "dwanck-privilegie of banmoelens genoemd, vermits zij de vrijheid van eenige lieden, betrekkelijk het gemaal van hun graan geheel verijdelden. De hertogen bezorgden deze bevoorrechte molens voor Postel's abdij, opdat ze hare liefdewerken op groote schaal voortdurend zou ten uitvoer brengen. - De latijnsche uitgiftbrief meld Welvaarts in zijne Gesch. van Postel, 1878, nagenoeg als volgt:

"Wij brengen aan allen ter kennis, dat wij ... verleenen ten eeuwigen dage aan de religeusen, overste en broeders van Postel, dat onze onderdanen van Reusel, Lagemierde, Hulsel en Bladel, met hunne toebehoorten voortdurend op de molens van Postel's klooster zullen laten malen, zooals zij tot dusverre gewoon zijn, te weten: op de molens van Reusel, Wolfswinkel en ten Vorsel. Indien er op deze molens geen gelegenheid zou wezen, zullen voornoemde personen zich naar den Venbergschen molen moeten begeven en geenszins elders. Ook staan wij toe aan denzelfden Overste en religeusen van P[ostel], dat onze onderdanen van Oerle, Wintelre, Zonderwijk (Veldhoven) en Knechsel gebruik maken der molens van voorn. klooster, te weten: voortdurend van den molen te Oerle. Zouden zij soms geen gebruik kunnen maken van dezen molen, dan zullen zij gehouden zijn zich naar Venbergen te begeven. Nog verleenen wij aan voornoemde religeusen dat de inwoners van Bergeik, wanneer zij niet geschikt op den watermolen kunnen malen, de weleer aan Henricus Haten toebehoorde, genoodzaakt zullen zijn van de molens te Venbergen en ten Vorsel (Bladel) gebruik te maken en op geene andere plaats. Dit schrijven wij voor op straffe van "twintig schellingen zwart, onder Tournoyzen, de oude grooten tegen zestien penningen gerekend, welke somme gelds aan Ons en onze erfgenamen moet gestort worden.

Daarenboven verleenen wij nog aan de religeusen, dat hunne pachters van Kerckasteren (Kasteren bij Hoogeloon) alsmede die van Leemel onder Hapert naar bovengenoemde molens, en niet elders, hun koren zullen brengen om gemalen te worden. Eindelijk vergunnen wij, dat al onze lieden, die te Weerd (Valkenswaard) wonen, gestadig naar Postel's molen, te Venbergen gelegen, zich zullen heen begeven met hun koren. Dit alles gebieden wij wederom op straffe gelijk zoo even bepaald is, aan Ons en Onze erfgenamen te verbeuren, en het meel af te staan ten bate van den Overste en het klooster.

Ter vergelding hiervan zal de Overste met zijne religeusen gehouden wezen aan Ons en Onze Opvolgers jaarlijks met het Lichtmisfeest zes vaten koren te geven, gemeten volgens de maat van Oerle.

Andere hertogen, Anthonis in 1409, Filippus in 1461, springen voor Postel in de bres, bij krenking der molenvoorrechten door wederspannige tegen het hooger gezag.

Zoo lieten eenige ingezetenen van Oerle en nog anderen die onder voornoemde dwangmolens stonden, hun koren elders malen. Het hof van Brussel bracht deze wetovertreeders tot hunne plichtbetrachting.

1347

Vreesselijke smetziekte.

1363 op 64

was een ongemeen langdurige winter.

1374

In Julij 1374 heerschte de danswoede te Utrecht, Luik, Tongeren en andere plaatsen. Zie “die Limburger Chronik von C.D. Vogel, Marburg (Dit is Limburg in Nassau.) 1828. Er zijn geene bewijzen van deze danswoede in Kempenland.
(Oudenhoven. Beschrijving der stad ‘s Bosch, bl. 175. Uitgave van 1670.

1387

Den 19 Sept. is door Hertogin Johanna bevolen, dat steden, dorpen en vrijheden in de Meierij manschappen zouden zenden, om te komen graven aan de vestingwerken der stad ‘s Bosch, in de grachten en stroomingen aan de sterkten in de Meierij gelegen, wanneer zij door genoemde stad daartoe gelast zouden worden. Van dat tijdstip zijn de steden, vrijheden en dorpen dan ook steeds aangeschreven en gelast arbeiders te zenden om aan fortificaties der stad en die in elders in de Meierij bestaande of die er daargesteld werden, met schoppen of spaden te komen werken, almede om de daaraan benoodigde karren en wagens te zenden, elk naar den bij ordonnantie gestelden tax. De aanschrijvingen en gravers vindt men in den Inventaris der Archieven van de stad ‘s Bosch, door R. A. van Zuijlen. 1ste stuk. 1867.

1388

De Hertog van Gelder verbrandt Oirschot (en Moergestel).

1397

De Hertog van Gelder wil Eindhoven, dit mislukt, dewijl die stad eene bezetting van 300 man inhield. Hij verwoest ondertusschen het bijgelegen land, door roven en plunderen.

1399-1400

Een lange en strenge winter.

1407-1408

Deze was de verschrikkelijkste winter, welke volgens eenparige getuigenis der kronijkschrijvers, in vijf eeuwen, in Europa gezien was. Hij werd de groote winter genaamd.

1418

Strenge winter.

1421

Zachte winter.

1423

Strenge winter.

1434

Geweldige duurte en hongersnood. Het volgende jaar zeer veranderlijk weder, was merkwaardig

1434-35

Duurte der levensmiddelen en gebrek daaraan, ten gevolge van den winter, welke, minder streng dan die van 1423, daarentegen veel langer duurde en met den naam van langen winter bestempeld werd.

1439

De pest, welke vier jaren tot 1442 aanhoudt, veroorzaakt veel sterfte.

1442

Hevige winter.

1453

Alle dorpen der Meierij zenden hunne gravers naar Den Bosch om de stadsgrachten uit te diepen zoo als behoort. Er was nood. Deze oproeping geschiedde volgens een privilegiebrief van Hertogin Johanna, in 1387 aan de stad verleend.

1454-55

Er onthouden zich vele booswichten, moordbranders genoemd, die de ingezetenen brandschatten en als zij niet betaalden de huizen in brand staken. Door den Hoogschout van 's Bosch zijn zij eindelijk geheel uitgeroeid. Ruim duizend Filips Rijders beliepen de kosten daarvan. De Hertog beval, dat deze, bij wijze van bede of belasting over de Meierij zouden omgeslaan en betaald worden.

1457-58

Streng winter.

1465

Hevige winter. Veel sneeuw gevallen.

1468

De winter werd als eene straf des Hemels aangemerkt.

1471

Dit jaar komen gehuurde krijgskrachten hier te lande in gebruik. Tot hiertoe waren de ingezetenen, onder Hoplieden en Schutterijen, ook Vaandelen of Gilden verdeeld, gewoon geweest, tegen den vijand te veld te trekken.

147?

De Meierij geraakt met de Gelderschen in oorlog, die zeer lang heeft geduurd en verschrikkelijk groote geldsommen kostte. Daarenboven hebben de inwoners van de Gelderschen wegens branden, rooven en plunderen ijsselijk veel moeten uitstaan.

1480-81

Men beschouwde de winter als eene straf de Hemels.

1481

Ongedisciplineerde troepen van Maximiliaan, hertog van Brabant zwerven door de Meierij en berokkenen weken achter elkander de ingezetenen veel schade en ellende. Aan hunne geweldenarijën bieden de Meierijenaars moedigen tegenstand, vooral aan de twee duizend zes honderd Duitsche voetknechten, die zich te Budel en Maarheeze verzameld hadden om verder in de Meierij te trekken. Bij Heeze en Leende ontstond een vreeselijk bloedbad: 250 boeren

werden door de Duitsche soldaten gedood. Nu werd door die van 's Bosch een besluit afgekondigd, dat ze uit de gansche Meierij op een gegeven teeken der klok zich strijdvaardig nabij Eindhoven zouden begeven, waar dan ook vele duizenden bijeenkwamen. Hierop zond Maximiliaan bevelen naar Eindhoven en voorts naar Hamont waar toen de Duitsche ruiters bijeen waren, waarop het leger van weerszijde uitëen ging. (Kronijk door Dr. Hermans.)

1493

Door de ruwe zwerftochten der Gelderschen was dit jaar voor de Meierij inzonderheid ongelukkig. Te 's Bosch zijn 13 Sept. dertien gevangen gemaakte ruiters (tusschen Eindhoven en Hamont) vóór het stadhuis onthoofd.

1495

Steden en dorpen, zochten in die rampvolle oorlogen, steun bij elkander. - 's Bosch, Eindhoven, Helmond, Oosterwijk, Oerle, Oss, Rode, Oorscot, Lommel, Eersel, Bergeijk, Waalwijk, Meierde (Mierde) en Beek sloten dit jaar eene overëenkomst, om bij gebeurlijke of eventueele rampen elkander bij te staan. (Archief Eindhoven).

1498

Den Kwartierschout van Kempenland ontvangt last uit 's Bosch, met zijne onderzaten op de been te wezen en wel toe te zien en de klok slaan; wanneer de stad hen dit liet weten.

1503

Ruiters en Gelderschen loopen dagelijks de Meierij af en beschadigen de landlieden. Eindhoven ondergaat desolatie en andere schade. Kempenland ontvangt bevel zijne sterkten, draaiboomen en landweeren in orde te brengen.

1485

Op Palm-Zondag 19 Maart 1485 nam Robert van Aremberg, een partijgenoot der Gelderschen met zijne soldaten de stad Eindhoven, stormenderhand in en na ze geplunderd en vele inwoners gedood of gevangen te hebben, stak hij de stad in brand. De kerk en alle huizen, zes kleine uitgezonderd brandden af.

1504

Ieder dorp moest met 14 man op de been zijn, om wel tegen de vijand te waken enz. Voor 2 maanden moest het in 's Bosch, het onderhoud van 500 knechten, komen voldoen.

1505. Een zeer nat jaar.

1506

1 Sept. bevindt zich het Fransche leger te Oirschot, Bergeijk en in de omstreken, om de Gelderschen te helpen.

1506

Lommel, Bergeijk en Eersel worden door de Gelderschen gebrandschat. - Een misdadiger de rijke Wout wordt te Oirschot door de Schutterijen gevangen en te 's Bosch onthoofd.

1507

Arnt van Weylhuysen is 10 Oct. met eenen gesloten brief naar Mechelen gereden ten einde, dezen aan Lambrecht Millinck en Mr. Symon van den Koudenberch, Secretaris aldaar ter dagvaart zijnde, te overhandigen, ter zake dat de Gelderschen tot Weert (Valkenswaard) en

Waalre gebrand hadden. Zij trekken de gehele Meierij door, verbranden vele dorpen, molens en kerken, doch ik lees op dit jaar van geene andere plaatsen in ons Kempenland. Aan elke plaats van dit Kwartier wordt een bevel gezonden om hun volk bereid te maken en terstond naar Eindhoven te zenden, om eenen korten tijd die stad te helpen bewaren. Aldaar en elders is het volk onder de wapenen gebracht op de tijding dat de Franschen in de Meierij wilden vallen.

- Nadat er in Febr. 1507 wel 1500 Gelderschen gekomen waren, begon er andermaal de oorlog die voortduurde.

1508

Wegens den oorlog moest Lommel 147 Rins gl. 13 st. 1 oort betalen, waarvan het vrijgesteld wordt.

1510

Er zijn brandbrieven in de Meierij gezonden. Eindhoven, Woensel, Lommel vijf plaatsen buiten Kempenland ontvangen betaalde graafgelden terug. Sommige dorpen krijgen afslag of korting, welke door brand, oorlog enz. veel geleden hadden.

Er viel in den winter van 1510 op 1511 eene groote massa sneeuw.

1512

De winter was zeer lang.

Oerle, Veldhoven, Meerveldhoven, Gestel, Zeelst, Blaarthem, Strijp en Woensel ontvangen den 11 Jan. een plakaat, om alle hunne sterkten in goede orde te brengen, alsook om hunne manschappen naar Eindhoven te zenden.

Den 15. Jan. bevindt de Hoofdschout van 's Bosch zich met zijn volk te Riethoven, Westerhoven en Dommelen, toen aan Oerle, Eersel en Bladel een bode gezonden wordt, om met den tax hunner manschappen aldaar te komen, omdat de vorst aanhield.

Hapert en Hoogeloon worden opgeroepen, om met 's Bosch renten te verkoopen en te bezegelen, hun achterstand te voldoen enz.

9 Mei krijgt Kempenland bevel zijn volk op te brengen; want de vijand is te Megen.

2 Oct. Eindhoven enz. wordt aangeschreven wel te waken en toe te zien.

Den 5 dier maand krijgen de Hoofdlieden van de vijf vaantjes te Oirschot brieven om aldaar te blijven.

Den volgenden dag wordt een plakaat gebracht naar Oirschot, Beers, Gestel, Strijp, Stratum en Woensel, ten einde met hunne manschappen Eindhoven sterk te gaan maken, ook Helmond, gelijk zij voor Venlo waren, toen de Gelderschen hen bijeen hielden. Bergeijk moest ook versterkt worden, waarom denzelfden dag Gerrit van der Hellen met een plakaat in Kempenland gezonden werd. De manschappen ontvingen tevens last zich, in die toenmalige openen stad bij elkander te houden, derwijl paarden uit den Hove (van Brabant) verwacht werden.

Den krijgsknechten te Balen en Moll werd den 7 dezer een' bode met brieven gezonden, om herwaarts te komen en bijstand te doen, zoals geschiedde.

6 Nov. vertrekt H. Otten met brieven uit 's Bosch, waarbij de krijgsknechten onder bevel van Van Wesseem te Bergeijk opgeroepen worden, om van daar naar de Langstraat te vertrekken.

Den 22 dier maand wordt een andere bode met 2 brieven uit 's Bosch naar den Burgemeester en Markgraaf van Antwerpen te Bergeijk en Geel liggende, gezonden, aangaande de gezegde militairen van Wesseem.

17 December vertrekt dezelfde bode met een brief naar Bergeijk en Balen aan den Markgraaf van Antwerpen, alwaar hij met zijne ruitery gelegerd is en brengt antwoord mede.

1513

In den nacht van 8 Junij rijdt H. Otten met brieven, waarop hij antwoord aanbragt, aan meergemelden Markgraaf te Bergeijk, ten einde met de ruiters en gravers te 's Bosch bij den Graaf van Nassau te komen.

19 Julij wordt de Ritmeester Tengnagel met zijne ruitery te Eindhoven naar 's Bosch ontboden. 29 dier maand vertrekt uit Eindhoven een bode met brieven wegens het bestand, dat vast gesloten was.

12 Sept. Wegens de vergaderingen der Gelderschen moeten 400 manschappen naar Eindhoven gezonden worden.

Den 15 dier maand wordt een bode onder andere plaatsen naar Lommel en Oirschot gezonden. De kosten door die van Bergeijk gedaan en geleden, in den togt van het leger van daar naar het Opperkwartier van Gelder, in paardenhuur, bodenloon, wagens en bussen te vervoeren enz. op bevel van 3 krijgsoversten in diverse tijden, bedroegen zamen 45 Rinsgulden.

Eene oude kronijk van 's Bosch (zie Verzameling van Kronijken 1ste stuk, 1846, blz. 219) meldt: "In dit iaer (1513) is zoe grooten vorst geweest, dat die wagenen met heerinck gelaeden voeren van Gorcom tot Coelen [Keulen] sonder onvlaeden, ende veel sleeden voeren over d'ys en quamen die Coepoort inne vuyt Hollant, en men nam wechgelt (namelijk te 's Bosch) vande sleeden. (Vergelijk 't jaar 1514).

1514

Er was een proces ontstaan tegen Albrecht Keije, wegens zijn' haring die te Bergeijk voor prijs gewezen is bij den daar verblijvenden Markgraaf van Antwerpen. Genoemde Keije woonde te Keulen, welke stad destijds op Bergeijk en andere plaatsen, verder gelegen, handel schijnt gedreven te hebben. Dit proces van den afgenomen haring der Keulenaars komt mij nog al beduidend voor.

Een bode wordt 5 dagen in Kempenland gezonden bevelen brengende, dat de krijgsknechten op de been zouden zijn en den klokkendag te volgen.

Het was een zoete en zachte winter: naauwelijks zou een kraai over het ijs hebben mogen gaan.

1515

De Meierij, inzonderheid ook Kempenland, had op het laatst van dit jaar en het begin van 1516 zeer veel van straatroovers te verduren. Hierom nam de Regering tegen hen strenge maatregelen. De Hoofdschout der Meierij trok met zijne dienaren en schutters naar de Kempen om die boosdoeners te vangen. Zulks geschiedde op den 17 Januarij 1516, doch, naar het schijnt konden zij zich toen niet van hen meester maken. Zij werden later aan de Regering van 's Bosch voor geld verraden.

1516

De militairen te Beers bij Oirschot ontvangen bevel om te vertrekken, of er zou tegen hen klokkendag gedaan worden.

1517

20 Julij verschijnt een Plakaat in Kempenland, om aan de Gelderschen geen schade toe te brengen. 6 Oct. een bevel ten einde 900 man naar Eindhoven te zenden.

1520

De krijgers te Oirschot (en Tilburg) ontvangen bevel, in de heide bij Weelde uiteen te gaan.

1522

Groote duurte der levensmiddelen en hongersnood. De winter was zeer langdurig geweest.

1524 Zie ook na 1510.

Den schout van Kempenland, destijds te Bladel woonachtig, ontvangt den 24 Maart brieven uit 's Bosch, om zijn volk tot afwering en verdediging voor eenen inval der Gelderschen gereed te hebben. Bijzonder duur waren de levensmiddelen.

1524

De Hertog van Gelre valt in Brabant en stelt de gansche Meierij onder brandschatting.

1526

Den 8 Febr. was een zoo hevige wind en tempeest, dan geheelen dag durende, als ooit mensch gezien of gehoord had, welke wind in deze streek groote schade aanrigtte. De torenspitsen van Eindhoven, Woensel en van andere dorpen waaiden om en vele zware eikenboomen werden uit de aarde gerukt.²

1528

17 Maart worden Woensel, Eindhoven, Wedert (Valkensweerd), Waderle (Waalre) en andere plaatsen hieromtrent gelegen, gelast, om gravers naar Eindhoven ter versterking dier stad en hun gewapend volk derwaarts, alsook naar Heeze en Leende te zenden.

28 Mei rijdt een bode met brieven naar Moll, Bergeijk en Lommel, om aan de ruiters en het voetvolk daaromtrent liggende, almede aan de huislieden in die streek wonende, dat zij moesten vertrekken naar de Peel, mits de Gelderschen het voornemen hadden te Roermonde over de Maas te komen. Dientengevolge werd al het krijgsvolk, hetwelk men missen kon bijëengezamd en werden de plattelandsbewoners tevens bij klokslag opgeroepen.

“Opten heijligen Pinxtdag als die Geldersche zonder Goids vreeze overgekomen wesende” zijn deze bij Leende door de inwoners der Meierij geslagen. De eerstgenoemden verloren er omtrent 900 koppen en vele voorraadwagens, doch op hunnen geheelen togt omtrent 2000 personen. Van het landvolk sneuvelde in dit gevecht 250 man.

Den 4 Junij zijn vele dorpen in Peel- en Kempenland aangeschreven, om hunne in den slag bij Leende op de Gelderschen gemaakte krijgsgevangenen naar 's Hertogenbosch op te zenden. Kempen- en Peelland ontvangen hierna tijding zich op de been te houden; want de Gelderschen verzamelen zich weder.

1529

Pest en groote duurte der levensmiddelen.

1530

Eenige dorpen in Kempenland toonden eenigen onwil om gravers naar 's Bosch te laten gaan, welke nu aangeschreven waren, om voor elken graver 1-/2 st. te zenden.

1531

Duurte der levensbehoefden. - Pest.

1536

11 Dec. wordt het krijgsvolk aangemaand, om zich ten opzichte der plattelandsbewoners heuschelijker te gedragen.

2 Kronijk in de Verzameling der Kronijken van 's Bosch.

Dit jaar waren de levensmiddelen zeer duur.³

Graaf Maximiliaan van Hoorne, als Heer van Heeze en Leende staat de heide aldaar aan de ingezetenen voor zestien jaren in gebruik af, tegen eene huur van bijna 6000 Carolus-guldens voor een deel op te brengen aan de kerkfabrieken van Heeze, Leendt en Geldrop, onder vaststelling van enkele keuren en bepalingen. - De perkamenten brief van dit contract is van 6 April 1536 en voorhanden te 's Bosch voor het depot der oude rijksarchieven (Uit Tijd van 30 April 1888).

1537

Een hevige vorst had 23 Maart plaats. - Wijnbergen vernietigden.

1538

Moordenaars en brandstichters doen den huisman in de Meierij vele dreigementen en overlast. In het begin des volgenden jaars scheen zulks nog erger te wezen. De winter was zacht. In Maart waren de hoven met bloemen bedekt.

1539 of 1540

Wegens langdurige droogte verdorde het gras en de rogge bevond zich reeds vóór St. Jan (24 Junij), waarvan geen toen levend mensch geheugenis droeg in de schuren. Er viel geen regen van het begin van Junij tot het einde van September en de putten en slooten waren uitgedroogd. Ten tijde van den oogst versmachtten veel menschen en vee bij gebrek aan water. Bij het maaijen rees de rogge door de felle droogte grootendeels uit de aren, die op den akker blijvende liggen in Augustus uitschoot zoodat die landerijën weder bezaaid schenen. Tevens was de hitte bijkans ondragelijk en veroorzaakte nog datzelfde jaar besmettelijke heete koortsen, gepaard met rooden loop en ijlhoofdigheid, waardoor eene menigte personen, de meeste na eene ziekte van 8 of 9 dagen, stierven en de weinigen, daarvan opgekomen, sleepten een verzwakt, kwijnend leven, voortaan mede.

1540

Er wordt 3 Jan. eene Vergadering der Gedeputeerden uit de vier kwartieren der Meierij gehouden, tot wering en bestraffing der kwaaddoeners en "rebouwen", welke het vorig jaar de dorpsbewoners benadeelden en verontrustten.

1541

8 Junij ontvangen de dorpen der 4 Meiëreische. kwartieren last, om overal hunne draaiboomen en forteressen op te maken. 29 Julij wordt hen bevolen een zeker getal hunner ingezetenen ter verdediging naar 's Bosch te zenden.

1542

Marten van Rossum, een woest en berucht Geldersch krijgsoverste, valt met een groot getal voet- en paardenvolk in de Meierij. Hij brandschat en verbrandt vele dorpen. Te Oirschot en de bijliggende Beersen heeft hij schier alles afgebrand en vernield. Toen schijnt de Meierij op eene behoorlijke verdediging van haar grondgebied niet bedacht geweest te zijn of daartoe pogingen aangewend te hebben, hoewel er eene ordonnantie van 't jaar 1500 op de verdediging bestond. Dit handschrift is onder de archieven van 's Bosch en in eene noot: De Levensgeschiedenis van Maarten van Rossum. 1847, bl. 62-63 te vinden.

³ Beknopte Beschrijving van 's Bosch, 1853.

1542

Te Dommelen sterft de timmerman Hubert Aelmsen, in den ouderdom van honderd jaren. In Juli had er te Bergeik eene belangrijke ... troepenbeweging plaats. (Rijksarchief te Brussel).

1543

Van Rossum verbrandt onderscheidene dorpen en stelt eene menigte andere onder brandschatting en plundering. Tot vrijkoopung voor roof en brand moet hem Oirschot 7000, Oerle 2500, Vesseem en Wintelre 300, Gestel en Blaarthem 1400, Waalre en Valkensweerd 900 gulden betalen. Hij neemt Eindhoven in, vermoordt de bezetting en vele burgers en plundert de kerk, benevens het klooster ten Hage. Het volgende jaar wordt de schade der door den oorlog geledene Vrijheden, Dorpen enz. opgenomen.

Een zeer strenge winter staat voor dit jaar opgeteekend.

1545

Als Hertog van Brabant maakt Hendrik II eene verordening, ten einde het onderzetten der landerijën door de watermolens te beletten: de hoogte des waters hetwelk elke molen schutten mag wordt bij dit plakaat bepaald. (blz. 93 +).

In 's Bosch begon alles over dure tijden te klagen.

1546

Buitengewone duurte in dorpen en steden. Het grootste gebrek werd op 't platteland geleden. De boeren, vooral uit Kempenland en de Maasdorpen trokken in groote troepen naar 's Hertogenbosch, om er zooveel brood en andere levensmiddelen te koopen als hun mogelijk was.⁴

1552

25 Aug. worden Woensel, Gestel, Strijp, Stratum, Weerde, Waelre, Aalst, Dommelen, Eindhoven, Blaarthem, Zeelst, Lommel, etc. aangeschreven, om de graafwerken in 's Bosch te komen versterken. Er moeten dit jaar wegens den oorlog nieuwe belastingen uitgeschreven worden.

1553

Graafbrieven gezonden aan Woensel, Gestel, Strijp, Stratum, Weerde, Waelre, Aalst, Dommelen, Eindhoven, Blaarthem, Zeelst en Lommel. Mogelijk waren deze plaatsen op de aanschrijving van het vorige jaar nalatig gebleven.

1554

Door pest en hongersnood sterven vele menschen in de Meierij. Het is een hevige winter en een nat jaar. De voorzomer is er droog geweest, waarom er weinig vruchten waren gegroeid.

Te Eindhoven brandden meer dan 150 huizen en het koor der kerk af.

1555

Onder de Steden en Vrijheden van Brabant, welke eene overëenkomst van vriendschap en eendragt sluiten en zich verbinden van altijd verëenigd te zullen blijven, komen uit Kempenland Eindhoven, Oerle en Eersel voor.

4 Bossche Legenden en Verhalen, door F.M.A. Arnolds, 2e Deel. 1890.

1556

Buitengemeen heet en droog is de zomer: van April tot Augustus regent het niet; alle granen op het veld en alle boomvruchten verdorren; door honger en dorst sterven vele menschen; daarna ontstaat eene groote duurte, waarbij in het volgende jaar de pest, waaraan veel volk sterft.

1557

Nooit was een zoo dure tijd geweest. Het werd het “dure jaar” genoemd, ter oorzaak van de schaarsheid van het graan. De nood in Kempenland was algemeen en zeer groot.

1562

Een buitengemeen natte oogst, dien men schier niet kon binnen gehaald krijgen.

1564-65

De geschiedschrijvers vermelden den winter als een der strengste, welke immer heeft plaats gehad.⁵

1565

De oogst was sober en gering. Men beval hierom o.a. geen koren, meel, erwten, boonen enz. naar ‘t buitenland te vervoeren, enz.

1567

Den 15 Juli zulke groote, schroomelijke, drooge wind, dat het meeste koren op den akker uitsloeg en weinig meer dan het stroo kon ingehaald worden, zijnde in ‘t hart van den oogst. Volgens eene Kronijk te Weert 1442-1587 was nooit meerderen honger onder de menschen en brood noch andere spijs voor geld te krijgen. Desgelijks had men in 300 jaren niet gehoord. Deze dure tijd scheen algemeen te zijn. Voorts ziekte en sterfte.

1569

Merkwaardige verschijnsels van den winter vonden niet plaats, dan menigvuldige sneeuw in Januarij. Echter meldt eene oude kronijk te Weert, dat het op Beloken Paaschnacht zoo scherp had gevoren, als ware het winter geweest.

1570-71

Buitengemeen fel was de winter.

1571

Er wordt aan de ingezetenen der Meierij eene groote belasting gevraagd, tot het maken van een kasteel binnen ‘s Bosch. De Gedeputeerden in Kempenland ontvangen 12 Dec. daartoe beslotene brieven. Dit kwartier moet, evenals andere, karren naar die hoofdstad en de huislieden hunne granen derwaarts zenden. Den 22 Aug. wordt een bode aan den Stadhouder, die te Eersel woont, gezonden, om karren te bestellen, ten einde de aarde van de straten van ‘s Bosch te gaan vervoeren. Dergelijke bevelen zond de Regering ook aan Eindhoven, Bergeijk, Oerle, Oirschot enz. Den 21 Aug. des volgenden jaars ontvangen de vier Kwartierschouten gelijke aanschrijving.

1572

Oirschot moet in Sept. victualie in het leger van den Hertog van Holstein voeren.

5 Zie o.a. Kronijk uit het klooster Maria-Wijngaard te Weert 1442-1567 in de Publications de Limbourg, 1875 bl. 161 enz.

25. dier maand zend de Regering naar Oirschot een' bode, om te vernemen, waar de Prins van Oranje het hoofd henen had. Op den laatsten dito één naar Eindhoven. Een ander spion is om dezelfde reden naar Oirschot, Oerle, Steensel, Bergeijk en over Eindhoven terug.

Maatregelen worden genomen tegen de toenemende dieverij en rooverij ten platten lande, door de Hollandsche soldaten, alhier liggende, dagelijksche gepleegd. De "uitteringen" die zij in elk dorp gedaan hebben, worden opgeschreven.

De winter was zacht. Hij evenaarde die van 1572.

1573

De Schouten van Kempenland enz. krijgen aanschrijving, om wagens te leveren, ten behoeve van den Hertog van Alva, die daarmede van Grave naar 's Bosch moest komen. Op dit jaar wordt gemeld, dat men hier van de Spanjaarden de krijgskunst afzag en leerde.

1575

In dit en het volgende jaar stierven alleen te Lommel 2000 menschen aan de pest.

Er verscheen te Eindhoven en sommige plaatsen in 1675 een ziekte "root melissoen" genaamd. Zie op 1675.

1576

Het jaar hetwelk tot hiertoe met Paschen was begonnen, nam van nu af in de Nederlanden met 1 Januarij eenen aanvang. Requesens had dit bij ordonnantie van 16 Juni 1575 vastgesteld.

1577

Een lange winter.

1577

Den Spanjaarden ontloopt te Zeelst den 9 Febr. een' spion, dien zij van nabij 's Bosch medegevoerd hebben. Zij waren den 14 dier maand te Eindhoven vertrokken.

21 Maart gaat een bode naar Eersel, met bevel om wagens voor de Spanjaarden naar Antwerpen te zenden.

27 Mei. Reizen worden door een' bode te paard naar Reusel en Bladel gedaan, om te weten naar welke plaats het Spaansche leger zou trekken en wat het voornemens was, uit te rigten. In Febr. Maart en April zend de Regering van 's Bosch aanhoudend spionnen uit, om de bewegingen van het Spaansche leger na te gaan, als naar Eersel, Steensel, Eindhoven, Woensel, Son, Oirschot enz.

24 Sept. worden Gedeputeerden uit 's Bosch, door het Duitsch garnizoen als gijzelaars mede naar Oirschot genomen.

1578

24 April vertrekt te 's Bosch een' spion tot Eindhoven, om de Spanjaarden in hunne bewegingen te bespieden enz.

Daags daarna gaat een dergelijk persoon naar Oirschot, ten einde te weten, of daaromtrent Spanjaarden gelegerd zijn. Dit dorp wordt den 18 Sept. aangeschreven, om werkvolk, karren en paarden naar 's Bosch te zenden.

De muitende Spanjaarden nemen Eindhoven en Helmond, brandschatten de geheele Meierij en teeren ze schier uit.

Regte Spanjaarden namen geen dingen, maar aten en dronken gaarne iets goeds, maar sober.⁶

⁶ Kronijk uit het klooster Wijngaard van 1442-1587 te Weert op 't jaar 1568.

1579

De dorpen werden afgeloopen door vrijbuiters die overal de pastoors verjoegen of gevangen opbrachten. (Heezemans 's Bosch 1629-1798 p. 8).

1580

De Statenbenden vervoerden dit jaar al de granen uit de Meierij. Dit krijgsvolk trok blakend en brandend rond.

28 Mei vertrekt een bode naar Netersel, ten einde te vernemen, of daaromtrent eenig volk gelegerd is.

1581

Door de plundering en verbranding van Hohenlohe verkeerde de Meierij tot 1587 in diepe ellende. Gedurende deze jaren lagen voortdurend, naar het schijnt, Spaansche troepen te Eindhoven en in dien omtrek.

1582

De Staatsche soldaten en Fransche hulpbenden komen in de Meierij; de eerste plegen ergelijken moedwil, waarom alles aangewend wordt, om ze te keeren. De Spaansche militairen, ofschoon onze beschermers, schrijven vele brandschattingen uit. De ingezetenen moeten hen vleesch, boter, vuur, licht enz. bezorgen, waarvoor zij geene vergoeding hebben erlangd.

1583

De Franschen nemen Eindhoven bij verrassing in. Na eene langdurige belegering herneemt het Parma. Tijdens dezelve lijdt het platte land zoo zeer, dat vele bewoners huizen en landerijën verlaten en zich binnen de steden begeven. Gedurende dit beleg hebben vele dorpen der Meierij ijsselijk door brandstichtingen der Staatsche benden geleden. In Julij vallen zij andermaal in deze landstreek en verbranden eene menigte dorpen en waren zij toen niet door de Spanjaarden terug gedreven, dan zouden zij er nog meerdere verwoest hebben.

Met Paschen stonden er aren in de rogge.

1584

De geheele Meierij wordt door de Staatsche benden afgestroopt.

1585

De chirurgijns uit Oirschot worden ontboden, om de gewonden in den aanval van den 19 Januarij dienst te bewijzen.

Dit jaar had men een' zachten winter. In den nacht van 7 op 8 December dezes jaars was de vorst echter zoo hevig ingevallen, dat velen, soldaten der Geuzen onder Hohenlohe, de vingers en tenen afvroren.⁷

1587

Werd Noordbrabant gedurende den tachtigjarigen oorlog, door geene genoegzame bezettingen van 's konings soldaten gedekt, dan brandde en blakerde er het krijgsvolk der Vereënjde Provinciën op vreeselijke wijze. Het zag er op deze dorpen zoo ellendig uit! Overal was men onveilig: uit vrees van gevangen genomen worden, durfde bijna niemand zich van het eene dorp naar het andere te begeven.

De grootste armoede heerschte overal, hongersnood zelfs hier en daar, en sommige dorpen waren geheel door hunne bewoners verlaten.⁸

7 Bossche legenden en Verhalen, door Arnoldts III, blz. 213.

8 Deze bijzonderheden neem ik meerendeels uit Hezenmans, in 't Tijdschrift de Wachter, 1871, No. 4, bl. 271 en 272. In mijne

In dit jaar trok de Graaf de Hohenlohe, in Staatschen dienst, met een leger naar Peel- en Kempenland en brandde vele dorpen af. Hij brandde en plunderde o.a. te Oirschot, voerde den waardigen Pastoor en andere aanzienlijke ingezetenen gevangelijk mede; den oogst, welke niet verbrand of verwoest was, kon men niet in de schuren krijgen, omdat er de pest en andere vreemde ziekten woedden, waaraan dagelijks menschen bezweken. Buitengewone duurte heerschte in geheel Brabant. Het voornemen der Staten was, de Meierij af te branden; men vindt niet, dat dit onheil in Kempenland aan vele dorpen overkomen is.

In eene kroniek der gemeente Oisterwijk, welke indertijd is opgesteld ten behoeve van den geschiedschrijver Gramaye, die er niet veel gebruik van maakte, zijn op dit jaar echter verscheidene gruwelijke verwoestingen, door het Staten krijgsvolk in de Meierij aangerigt, vermeld. Er wordt uit dezen tijd van verdrukking, in een' dorpstoren een klein vertrek, van eene stookplaats voorzien, aangewezen, waar de pastoor zich verscholen hield.

“De geuzen of Staatsche soldaten plegen op andere menigvuldige plaatsen brandstichting en verwoesting. Van Helmond naar Schijndel verbranden zij de kerken en huizen op hunnen weg, nemen den pastoor van genoemd dorp en ook die van Erp gevangen en slepen ze langs alle die dorpen.⁹

Volgens vele Schrijvers werden dit jaar, op last van Prins Maurits 22 dorpen in Noordbrabant plat gebrand.”

In dit jaar hebben wolven, vooral in de zuidelijke Nederlanden, groote verwoestingen aangericht (Uit het allerezelzaamste werkje: “Van de oudtheijt ende den voortgangck des Heylich...en Roomsche geloove...in deze Belgische Nederlanden ghepredickt...t'Antwerpen 1591. 12 *.

1589

Zoo geweldig namen de lasten der Meierij toe, dat de ingezetenen van eene menigte dorpen genoodzaakt waren, met vrouwen en kinderen hunne huizen en goederen te verlaten en eene woonplaats buiten de Meierij op te zoeken, want deze moest elke maand 90,000 karels gulden opbrengen, eene som ver boven hun vermogen. Eenigen tijd bestond de vrees, dat de verlatene landerijën tot eene woestenis zouden wederkeeren.

1592

Den 18. Aug. bragt Bartholomeus Back van Bergeijk eenen brief van den Schout van Kempenland, dat daar drie benden ruitery des vijands geslagen waren.

Wegens het onwettig gebruik der waterproef, bij van tooverij beschuldigden op eene schrikkelijke wijze in de vier kwartieren der Meierij toegepast, klaagden Scheepenen van 's Bosch deswegens aan den Raad van Brabant. De Koning (van Spanje) vermaant in zijn antwoord, de tooverij ernstig, doch zonder toepassing der waterproef uit te roeijen.

1594

Felle winter.

1595

De muitende krijgsknechten, in de Meierij gekomen, werd wijn gezonden, opdat zij ophouden de huislieden te tyranniseeren en zij uit de Meierij zouden vertrekken.

kerkelijke aantekeningen van het Bisdom 's Bosch, art. Oirschot heb ik mede van den Pastoor R. Janssen van Os enz. 2 bladz. geboekt.

⁹ Kronijk uit het klooster Maria-Wijngaard te Weert. 1442-1587.

1597

Tijdens de troebelen steeg de prijs der granen zeer hoog in de Meierij. De muitende Spanjaarden bleven er den geheelen winter, zonder ze te kunnen verdrijven.

1598

In Sept. kwam een hoop Spaanschen in de Meierij en hielden op vele plaatsen slecht huis: van (Geldrop), Valkenswaard en Dommelen, vorderden zij, behalve den kost, veel geld. Daarenboven moesten de inwoners der Meierij aan de Staatsche benden groote brandschattingen voldoen.

1599 - 1600

Te Hamont had zich een zwervend leger verschanscht, en vormde eene monster-rooverbende. Zij telde ong. 5000 man en deed in vele dorpen ongeregeldheden. Hamont werd een roofnest, de schrik der omgeving. Zie Houben, Gesch. v. Eindhoven. I. p. 260-61.

1604

Eindhoven werd op eene deerlijke wijze geplunderd. De Aartshertog Albert eischte in Junij ter betaling der oorlogskosten eene buitengewone belasting, die hem toegestaan werd.

1605

Wegens de brandschattingen en andere lasten, door de Regenten der Dorpen, op de landerijën gelegd, bragten deze weinig of niets op.

1606

De zomer was buitengewoon regenachtig. Het regende dagelijkse en wel met stroomen.

1607

Zachte winter en overvloedige oogst.

1608

Op Jaarsdag begon een buitengewoon groote vorst en het duurde langer dan drie maanden, eer het dooide.

1609

Het twaalfjarig bestand, tusschen Spanje en de Nederlanden getroffen, veroorzaakte in de Meierij uitnemende vreugde.

De winter was zacht, de oogst uitmuntend. Volgens een oud Handschrift in het archief te Amsterdam vror het geen 4 dagen, in den ganschen tijd.

1611

Eene gewone en buitengewone bede door den Aartshertog verlangd, ontmoette vele tegenkantingen.

1613

De aanbestedingskosten der doorgraving van de Dieze voor de stad en Meierij te hoog zijnde, verzocht de regering van 's Bosch de Aartshertogen, om deze over geheel Brabant te willen omslaan. Het voorgenomen werk staakte de regering van 's Bosch eenigen tijd. Het kwartier van Kempenland had haar reeds in mindering 1500 betaald, welke het dientengevolge terug vorderde, doch waartoe de regering niet inwilligde, uit hoofde zij meer verschoten had, dan het

aandeel der Meierij bedroeg. Men vindt niet of dit vooruitbetaalde aan Kempenland immer vergoed zij, wel dat die vaart geopend is.¹⁰

Na een zachten winter volgde een overvloedige oogst.

1616

De pest woedt in verscheidene Meierijsche dorpen.

1617

Gedenkwaardig is de koude welke 14 weken aanhield, van 8 December tot 18 Maart. Zij veroorzaakte groote benaauwdheid, want er waren geen granen, noch hop, noch brandstoffen. Eene kronijk in de Tijd van 10 Maart 1846 overgenomen, vermeldt van 1617 een' overvloedigen oogst na een' zachten winter. Een ander historisch verhaal noemt den winter van dit jaar zoo zacht, dat het niets vroom en het op den 1sten van lentemaand warm was.

1619

Aan eene zeer beklagenswaardige gebeurtenis die dit jaar te Postel voorviel, hebben ook inwoners van eenige Kempensche dorpen der Meierij deel genomen.

Volgens eene ordonnantie van 9 Sept. 1617 bleef het godshuis te Postel bestaan, mits dat tweemaal 's jaars, ten behoeve van de armen der omliggende dorpen zooveel brood of koren door de Religeusen zou uitgedeeld worden, als met heiligen Geestmeesters (dat is Armeesters) en aalmoezeniers zou overëengekomen worden. Ook beval de Raad van Brabant aan de naast bijgelegene dorpen het getal hunner armen op te geven, ten einde van ieder dorp de prove of aalmoes naar gewoonte te kunnen zenden. Op 12 plaatsen waren deze beide ordonnantiën afgekondigd, namelijk te 's Bosch, in vijf dorpen der Luiksche en 6 der Meierijsche Kempen. Sommige dorpen weigerden, zich naar de laatstgenoemde ordonnantie op Vetten Donderdag, zooals toen Donderdag voor vastenavond meestal genoemd werd, 2800 brooden, daarenboven werd aan elken persoon een stuiver overhandigd. De Prelaat verloor bij deze uitreiking, door het volksgedrang, bijna het leven. Ook ontstonden er eenige onlusten, terwijl de religeusen dien dag van de menigte vele onaangenaamheden te verdragen hadden. Ten einde allen oploop van zooveel armen voor te komen, had de Prelaat op den daaropvolgenden Witten Donderdag naar al de omliggende dorpen eene kar brood gezonden en doen afleveren. Deze dorpen waren: Lommel, Luiksgestel, Bergeijk, Eersel, Hapert, Desschel, Rethy, Arendonk, Reusel en Bladel. Onder het gemeene volk gaf de aflevering op de genoemde dorpen aanleiding tot morren en het uiten van alle bedreigingen. Het wilde hare prove niet in de dorpen gebragt hebben, maar zoude ze zelf halen. De Prelaat, hiervan kennis hebbende, verzocht dientengevolge aan het garnizoen van 's Bosch een onderstand van 19 soldaten, om het arm volk in toom te houden. Zij keerden na eenigen tijd te Postel verbleven te zijn, gedurende denwelken zij geene dreigementen hadden behoeven af te keeren, tot hun garnizoen terug. Intusschen werd de Proviseur naar de omliggende dorpen gezonden en gelast om met deze een verdrag aan te gaan hoe veel in 1619 aan de armen behoefde betaald te worden. Met vijf dezer dorpen trof men eene overëenkomst in bijwezen van den Bisschop van 's Bosch en den Deken van Moll. Ter uitdeeling aan zijne armen verkreeg Desschel in geld 9 Rijnsguldens 7-2 st.; Rethy 11 id. 17-2; Hapert 8 rinsg.; Luiksgestel 8 id. 2 st., Reusel 11-10. Arendonk, Bladel, Eersel, Bergeijk en Lommel wilden noch geld ontvangen, noch een verdrag aangaan, waaruit het volgende betreuenswaardige feit ontstond.

Op Vetten Donderdag van laatstgemeld jaar zag men 's morgens eene groote volksmenigte, met eenen trein karren, door paarden bespannen te Postel aankomen. Onder die menigte bevonden zich 200 mannen als vrouwen, jongelingen en kinderen. Eenige inwoners van zeker dorp

10 Conclusieboeken van 's Bosch, bij van Heurn. De bl. 327-329. Stads Archief door van Zuijlen bl. 1213.

hadden zich zelfs als eene krijgsbende, met zinkroeren gewapend in eene compagnie geschaard. Het scheen alsof Postel's einde nabij was en het tot eene algemeene vernieling ging verwezen worden. Tot omtrent 2 ure 's namiddags duurde de bijeenrotting in de herberg het Gespreeuw, toen zij, op ongeveer 3000 menschen geschat, verwoed naar het klooster gingen, bijna alles plunderden, verbrijzelden, de kloosterheeren allen met den dood bedreigden enz. enz. De volgenden dag beproefden nog acht dezer snoodaards, den Prelaat en andere heeren met hunnen snaphanen te vermoorden, hetgeen mislukte.

Nimmer had men eene dergelijke verwoesting gezien; de schade was onschatbaar. De geschilderde glazen in de prelaatkamer, als een wonder der kunst bekend en zoo vele andere der schoonste kunstwerken waren verbrijzeld en voor eeuwig verloren.

Eenige der voornaamste en bekende aanleiders van deze zamenrotting, en die het niet bij tijds met de vlugt in Holland konden ontkomen, werden gevat en naar Brussel verzonden, alwaar zij waarschijnlijk deze bestorming met de galg geboet hebben. - Men kan deze treurige bijzonderheid breedvoerig lezen in de Kronijk van Turnhout, door P.J. Heuvelmans, 1844, blz. 196-204, waaruit ik ze geput heb. Later vindt men die in meerdere werken gedrukt o.a. in de "Geschiedenis van Postel" door den zeer Eerw. kanunnik Welvaarts. 1878, bl. 181-191. Deze Schrijver deelt ook een dergelijken aanval in 1631 mede: daarvan zegt hij o.a.: Het schuim van Arendonk, Reusel, Bladel, Hapert, Eersel, Bergeik, Baelen, Moll enz. gaf er aan zijne wreedheden den vollen teugel. Gewoonlijk was de horde, wanneer zij tegen het klooster hare baldadigheid bot vierde tot den hoogsten graad opgewonden, half, ja meermalen smoordronken.

Tot omstreeks dezen tijd vond men in deze streek nog weinige karren, wier velgen of raderen met ijzeren banden voorzien waren.

1621

De Verëenigde Nederlanden eischten eene driedubbele brandschatting van de Meierij, welke onverwijld moest voldaan of bij nalatigheid de voornaamste ingezetenen der daarin te kort blijvende dorpen gevangen genomen worden. Terstond werd deze last uitgevoerd, hetgeen eene onbeschrijfelijke ellende veroorzaakte. De bewoners van het platte land klaagden hierom bitterlijk in een smeekschrift aan de Aartshertogin en schreven daarin o.a. dat wanneer in deze brandschattingen niet voorzien werde, zij hunne huizen en goederen zouden moeten verlaten. Hierbij kwam nog, dat de Spaansche soldaten door slechte betaling aan het muiten geslagen, brandbrieven aan de vier kwartieren der Meierij schreven, dreigende moord en brand, indien de gevraagde sommen niet gegeven werden. In andere streken van Brabant hielden zij nog veel slechter huis.

Het twaalfjarig bestand liep, den 9 April, ten einde en de vijandelijkheden, of de zoogenaamde 80 jarige oorlog, wierd op nieuw hervat.

1621-22

Buitenmate felle winter.

1623

Niet alleen in dit jaar, maar ook in 1624, 25, 27 en 28 eischte Isabella buitengemeene beden, waarin de Meierij haar aandeel moest voldoen.

De winter was buitengewoon zacht.

1625

Groote schade door droogte. Men gaf soms 2 en 4 stuivers voor eene kan water.

1628

De spits van den toren te Geldrop valt op de kerk, waarin 80 menschen, meestal te Zes-Gehuchten wonende, dood bleven.

1629

Tijdens de belegering van 's Bosch wordt Eindhoven voor de Verëenigde Nederlanden, den 12 Augustus, bij verdrag veroverd.

Aangezien alzoo de stad aan de Algemeene Staten overging, is haar van toen af, deel in 's Lands Bestuur en nevens de Meierij allen invloed over de geldmiddelen, daar door de Algemeene Staten opgelegd, ontnomen.

De zomer was zeer droog.

1631

Een verwoede aanval door het janhagel van verscheidene rondom Postel gelegen dorpen heeft op de abdij Postel plaats.

1633

De Staatsche soldaten blijven lang in de Meierij, welke erg bedorven wordt.

Het grootste gedeelte hoeven en molens die de abdij van Postel bezat te Bergeik, Bladel, Steensel, Rijthoven, Lierop en andere plaatsen worden door de Zweedsche troepen geplunderd. Diverse dezer hoeven lagen hierom ledig en desolaat. In plaats dat de pachters huur enz. aan het Godshuis gaven werd hun deze voor dat jaar kwijtgescholden en zij van brood, zaadgraan enz. door de abdij voorzien.

1633

Het leger der Staatschen is te Dommelen en de Prins Hendrik daarin tegenwoordig. Hij ondertee kent daar 14 Sept. 1633 een document, waarin hij zijne bescherming aan Postel verleent.

1634

Er ontstaan vele moeilijkheden, doordien de Algemeene Staten over elk der 4 kwartieren in de Meierij eenen kwartierschout benoemden en de Koning van Spanje de oude kwartierschouten handhaaft.

Omstreeks dit jaar meldt Houben: "Allernoodlottigst voor deze streken (Kempenland) was de dubbele heerschappij aan welke men feitelijk was onderworpen. De Staten hielden hun recht op de Meierij staande en Spanjes koning wilde van geen toegeven weten. (Geschiedenis van Brabant, II. p. 35 enz.).

1636

Een ongekende drooge zomer.

1643-44

Streng winter.

De dorpen der Meierij kwamen sedert 16.. van de vonnissen hunner dingbanken in hooger beroep bij Den Bosch; maar Hooge en Lage Mierden en Hulsel, Bergeik, Westerhoven, Rijthoven met de gehuchten Borkel en Schaft, Bladel, Reusel en het gehucht Netersel, de vrijheid Eersel, Steensel, Duysel, Hoogeloon, Hapert en Casteren, alsmede Lommel en Dommelen, gingen in hooger beroep naar Antwerpen.

Na den Vrede van Munster beweerden die van Den Bosch, dat zij voortaan ook bij hen komen moesten. (Zie o. and. 's Bosch van 1629 tot 1789. In dit werk vind men ook gewaagd van

voleurs, vagebonden enz. die omstreeks dezen tijd de inwoners der Meierij, vooral der afgelegen hoeken doodslagen, brandstichtingen en afpersingen veroorzaakten. De klok moest getrokken worden en de ingezetenen de vorsters bijstaan in het vangen dier voleurs.

1648

Van 1629 tot 1648 oefenden voornamelijk de koning van Spanje en de Aartshertogin het gezag over de Meierij uit. Men had evenwel gedurende dit tijdstip erg over hare opperheerschappij getwist en omdat men het niet eens had kunnen worden, leden de schuldelooze inwoners der Meierij het meeste bij deze geschillen. Bij den vrede te Munster in Westfalen, den 14 October van laatstgemeld jaar gesloten, werd eindelijk bepaald, dat de Meierij aan de Algemeene Staten werd afgestaan. Deze oefenden daarover sedert de opperheerschappij uit. Zij stelden vier kwartierschouten aan of bevestigden eenige reeds vroeger benoemde.

Vervolgelingen der Katholieken door de Protestanten in 1648. Het jaarboekje van het Limburgs Genootschap 1904 bevat o.a.: de familie Cremers door L. Bovens, Pastoor te Beugen en zegt onder de Historische Schets van Maashees blz. 47:

“Alle parochiën werden opgeheven, de roomsche kerken en kapellen werden den Katholieken overal ontnomen en aangeslagen, de kerkmeubels, sieraden en gewaden verbrand; de kerkelijke en geestelijke goederen, fundaties of stichtingen, armengoederen, alles werd van de roomschen geroofd; de herders en priesters der parochiën werden verbannen en alle godsdienstoefening onder bedreiging van zware straffen aan de katholieken verboden. Treurig was de toestand der katholieke bevolking in deze streek. De aangeslagen geestelijke goederen der katholieken werden tot allerlei niet-katholieke doelëinden besteed. Daaruit werden onder anderen onderhouden de twee predikanten en de schoolmeester te Grave, zes predikanten in het Land van Cuijk, als te Beers, Mill, Cuijk, Beugen, Sambeek en Vierlingsbeek. Nog niet lang geleden was te Cuijk eene oude protestantsche Jufvrouw, die uit de goederen van het voormalig kapittel van de Sint Elisabethskerk te Grave eene jaarlijksche inkomste van 200 genoot, alsof zij kanunnik was. In weerwil van die verdrukkingen enz. zijn de inwoners van Maashees immer getrouw gebleven aan het voorvaderlijk geloof...” Hoe het te Beugen is toegegaan meldt het kerkelijk archief te Beugen.

Via Google Books

1648-49 en 50

natte, koude zomers. In 1648 en 50 regende het aanhoudend, zondvloedachtig. De rogge rotte en was niet eetbaar.

1650

Een zware plaag vertoonde zich in de Meierij. Een zwerm bedelaars vertoonde zich en overstromde steden en dorpen (Hezemans p. 133.).

1652

Na een' zachten winter viel echter 14 Mei een sterke vorst in.

1654

Het middel van het klein zegel en andere nieuwe belasting wordt ingevoerd.

1655

De pest heerscht. Het vroom 75 dagen.

1656

Het collateraal op de erfenissen wordt in uitvoering gebracht.

1656

De Rozenkrans kwam in dit jaar te Eindhoven zoozeer in eere, dat dit gebed zich door het gansche bisdom verspreidde en de Meierij daaraan het behoud daaraan heeft te danken.

1657

Er geschieden omstreeks deze tijd, ten platten lande van Brabant vele moedwillige brandstichtingen en andere boosheden aan de goederen en personen der ingezetenen en voornamelijk van de "predikanten en andere luijden der Gereformeerde religie, die dezelve zijn toegedaan (Plakkaat der Staten van 4 Juni 1657. Zie bij Heezenmans blz. 163.)

1657-58

Langdurige en felle winter.

1658

De Staten hebben het voornemen eenige dorpen tot heerlijkheden te verkoopen, hetgeen niet geschied is. Bergeijk was van 1626 tot dit jaar eene heerlijkheid geweest. Na dezen tijd zijn er in de Meierij geene dorpen meer tot Heerlijkheden gemaakt.

De winter van 1657 op 58 vindt men als fel vermeld. In dien van 58 pij 59 vroom of sneeuwde het niet.

1660

De winter was zeer streng geweest. Er viel eene menigte sneeuw. Eene oude kronijk zegt daarentegen dat het in 1659 noch vroom, noch sneeuwde. Ook in Frankrijk had het in dit jaar geen' enkelen nacht gerijpt.

Van Heurn¹¹ deelt uit de Notulen van 's Bosch van 1660 tot 1662 en andere stukken een betreurenswaardig voorval mede, hoe het beroepen der Vonnissen der Dingbank van Eersel voor Scheepenen van 's Hertogenbosch gekomen is.

11 Johan Hendrik van Heurn in zijne Historie der Stad en Meierij, 1778 dl. III, bl. 101-108.

Een inwoner van Eersel, Evert Janssen Brouwers geheeten, had van den Raad van Brabant brieven van debitis met committibus aan Scheepenen zijner woonplaats, als een lakenkooper op zijne boekschulden verkregen en deed, uit kracht van die, zekeren Tops te Knegsel, onder de dingbank van Vessem, voor Scheepenen van Eersel dagvaarden, alwaar door hem eisch gedaan werd. De procureur des gedaagden hield staande, dat deze voor Scheepenen van Eersel niet kon gedagvaard worden, naardien hem de magt van dat vonnis, aan Scheepenen van 's Bosch te beroepen benomen werd. Scheepenen van Eersel gelastten den gedaagde, op de zaak zelf te antwoorden. Hij beriep zich hier op eenen Regter. Scheepenen van Eersel veroordeelden hem echter bij voorraad in dien tusschentijd. De gedaagde werd te rade, beschrijfbrieven van Scheepenen van 's Bosch te verzoeken, waarop Scheepenen van Eersel ten volle deden aantekenen, dat van bij hen gewezen vonnissen, men zich bij den Raad van Brabant beriep. Dit ontkende de beroeper, die vonnis verzocht tegen Sn. van Eersel, ter overbrenging der gedingstukken. Brouwers zich bij den Raad van Brabant verwoegd hebbende, liet de goederen van Tops verkoopen. Andermaal verwoegde deze laatste zich bij Scheepenen van 's Bosch en verzocht nieuwe beschrijfbrieven met teruggaaf van het afgepande, hetgeen hem verleend werd. Hierop verkreeg Brouwers van den Raad van Brabant brieven van vernietiging. Tops verzocht aan Scheepenen van 's Bosch, dat de beschrijfbrieven mogten gehandhaafd worden. Zij gelastten Brouwers de kosten der afpanding te doen en de stukken van het geding aan Scheepenen van Eersel over te brengen. Nu gaf de regering van 's Bosch welke de handeling van 's Bosch goedkeurde, kennis aan de Algemeene Staten en verzocht, dat van alle vonnissen door de Dingbanken in de Meierij gewezen op de Wethouders hunner stad beroepen mogt worden. Hierop werden alle verrichtingen van de Raad van Brabant geschorst en Scheepenen van 's Bosch zonden den Stads Ingebieder naar Eersel, met last dit vonnis ten uitvoer te brengen: dan deze aldaar gekomen gedoogden zulks de Regenten niet en sloten den Ingebieder, benevens zijn' medehelper in het Raadhuis. Toen de Regering van 's Bosch hiervan kennis bekomen had, magtigde zij eene commissie van vier personen uit haar midden, om zich met 200 gewapende burgers, waarbij een behoorlijk getal Officieren, naar Eersel te begeven, ter verlossing van den Ingebieder en om het vonnis van Scheepenen te helpen uitvoeren. Ook vertrok de Stadhouder van den Hoogschout mede derwaarts, terwijl zij nog 25 Ruiters daarbij voegde. De Stads afgevaardigden en burgerij begaven zich met een' hopman dezer laatste ten geleide, benevens de Ruiters derwaarts. Zij ontmoetten te Vught een' ingezetenen van Eersel, die op de gevangendoort der stad gebragt werd. Te Oirschot vernamen zij, dat er te Eersel eenige honderden inwoners op de been waren en men er de klokken geluid had, ten teken dat men hun tegenstand zou bieden. Den nacht te Vessem doorbrengende, werden zij daar in het hun te Oirschot verhaalde, bevestigd. Zij besloten te Vessem, om de Ruiters en den Stadhouder, benevens 60 burgers, achter het dorp Eersel om, te laten trekken, ten einde het van de bovenzijde (naar den kant van Bergeijk alzoo) binnen te rukken, terwijl de overigen van den anderen kant zouden binnen komen. De Stadhouder en de gemagtigden wilden vooraf daarin gaan en de burgerij op eene scheut afstands van het dorp doen blijven. Eerst zou men beproeven, om de Regenten met redenen te overtuigen. Misleiding des wegwijzers was oorzaak, dat de ruitery met bijgevoegde burgers eerder dan de Stadhouder en de gemagtigden der Regering in het Dorp aankwamen, zoodat zij schier gezamenlijk daarheen trokken. Hunne manschap werd gelast verweerderwijze te handelen, doch niet te schieten of iemand leed te doen. Evenwel raakte een burger van Eersel zijne linkerhand kwijt, zonder te weten door welk toeval. Zij vonden niemand der Regenten in het Dorp: zelfs hadden die alle hunne paarden en koeijen vervoerd. Er werd besloten vier ingezetenen naar 's Bosch te voeren. De meeste inwoners verklaarden, dat het tegen den Ingebieder gepleegde tegen hunnen wil en dank had plaats gevonden en de voorzittende Scheepenen en anderen, hiervan alleen de oorzaak waren. Zij vertrokken alzoo van Eersel, overnachtten te Oirschot en kwamen den volgenden dag te 's Bosch terug.

Eer de burgerij enz. te Eersel was aangekomen, had men den Ingebieder en zijn' medehelper van daar naar Holland vervoerd. Hij werd bedreigd, gebonden te zullen worden, indien hij niet gewillig mede ging. Bij den voerman, die hem te Eersel gebragt had, smeed men hem op de kar, waarop eenig vochtig stroo lag. Vooraf reden op eene kar twee Regenten vooraf en eenige gewapende Schutters van Eersel volgden de achterste kar. Zij reden tot de Lage Zwaluwe, waar men hen den volgenden morgen gebonden in een schip bragt. Te Delft gingen alle wachters naar de herberg. De Ingebieder ontsnapte bij die gelegenheid. Hier ontmoette hij de gevolmagtigden van 's Bosch, die over deze zaak naar 's Hage afgevaardigd waren. Hij verhaalde hun zijn wedervaren, hetwelk zij zeiden dat hij in geschrift zoude stellen, gelijk hij deed.

Op eene hatelijke wijze had de voorzittende Scheepen van Eersel dit geval in 's Hage gaan voordragen. De Alg. Staten waren zeer onvergenoegd, dat de Regering van 's Bosch zich zoo ver met deze zaak had ingelaten, zonder eerst Hun Hoog Mog. daarvan kennis te geven.

De Regering van Eersel verzocht nu bij den Raad van Brabant vernietiging van de uitvoering der Vonnissen van 's Bosch. Door de Raad werd goedgevonden, dat men wederzijds voor zijne Gemagtigden verschijnen zoude. Middelerwijl het te Eersel gebeurde verhandeld werd, liet men de van daar naar 's Bosch gevoerde gevangenen, uit eerbied voor de Alg. Staten los. Deze verklaarden eindelijk den 23 Maart 1662: "Dat alle uitvoeringen van Vonnissen der Dingbank van Eersel, en van anderen, van dergelijke natuur, in de Meierij, zouden op de Wethouders van 's Bosch, als Hoofdstad der Meierij, en niet met voorbijgaan van hen, als middelregter, op den Raad van Brabant moeten gedaan worden." Hiervan gaf de Regering van 's Bosch kennis aan de Regenten der Dingbanken van Eersel, Hoogeloon, Bladel, Lommel, Bergeijk (en Hoogemierde.) Alle Dingbanken in de Meierij, die de Costuijmen of het Regt van Antwerpen gebruikten, had zij reeds vroeger verzekerd, dat ingeval men zich van derzelver vonnissen op Scheepenen van 's Bosch beriep, zij die zaken, volgens het Regt en de Gewoonten der Stad Antwerpen zouden afdoen. Men leze deze gebeurtenissen in 's Bosch - 1629 to 1798 door Hezenmans, 1899, blz. 172-179.

1661

Den 14 April deden eene menigte R.C. ingezetenen van Waalre op het kerkhof aldaar eene bedevaart, bij welke gelegenheid de Hervormde Predikant dier plaats door hen geslagen en eenigszins gewond werd. Hij klaagde daarover den Algem. Staten, waarop de Heer van Waalre en Valkenswaard aangeschreven werd te trachten de schuldigen te doen straffen. Zie verder van Heurn III, bl. 108.

1662

Zoo zeer was de Meierij nog belast, dat ze meer dan het dubbele van het hoogst bezwaard gewest der Verëenigde Nederlanden moest opbrengen.

Te Oirschot sterft 3 Febr. Maria Verrijt (dochter van Cornelis Verrijt) oud 104 jaren.

1662-63

Streng winter.

1664

28 Dec. zijn alle Regenten der Meierij van 's Bosch aangeschreven door den hertog van Brabant hunne privilegiën over te leveren.

1665

Wegens de oorlogskosten werden vele nieuwe belastingen uitgeschreven. Reeds lang was de stad en de Meierij ver boven hunne draagkracht belast en bijna uitgemergeld. Men beleefde misgewas en slechte oogsten. Hezenmans, 's Bosch 1629 to 1798. 's B. 1899, blz. 186 enz.

1666

De Munstersche soldaten pleegden verregaanden moedwil, waarom vele ingezetenen met hunne beste goederen naar de vaste steden vluchtten. De pest heerscht in sommige streken.

1667

Een strenge en late winter. Zie 1684.

Men vindt over 1667 een vers deswegens in Navorscher 1887. Afl. 1.

Op dit jaar doelt een zeer bekend rijmpje, luidende:

Op Sint Matthijs
Was er nog geen ijs,
En den 8sten Maart
Reden ze met sleë en paard
Over de Dordtsche Waard.

In dit jaar begon het in Maart zoo hevig te vriezen, dat men met paard en slede over het ijs van vele stroomen reed. Er volgde wel een sterke dooi, echter was het ijs den 1 April nog gansch niet opgeruimd. De herinnering hiervan wordt in Zeeland en elders aldus bewaard:

Te Sinte Matthijs zag men noch sneeuw noch ijs, En in de maand Maart reed men over het Scheld met sleë en paard.

1669

In den ouderdom van 100 jaren sterft 6 April te Oirschot de weduwe Alejdis van der Venne.

1670

Het begin kenmerkte zich door zware koude en buitengewoon veel sneeuw.

1672

Van den Vrede van Munster had men eenige rustige jaren gemaakt, toen de Verëenigde Nederlanden weder in eenen ontzettenden oorlog tegen Frankrijk en Engeland gewikkeld werden, die de meeste betrekking op de Meierij hebbende, ze geheel uitputte. Alle voorzorgen werden gebruikt: de personen, zoowel bazen als knechten, kloek en sterk, niet jonger dan 20 of ouder dan 25 jaren, werden opgeschreven en uit hen den tienden man geligt. Eerst koos men die zich vrijwillig aanboden en deze niet toereikend zijnde, moesten zij de overigen aanvullen. Al de dorpen moest men tegen eenen aanval met slagboomen voorzien en, in tijd van overrompeling, de naburige plaats, elkander door klokkengelui waarschuwen en bijstaan; ook ontvingen zij last, om al de bezaaide landerijën te vernielen, opdat de vijand geen bestaan zou kunnen vinden.

In Junij schreven de Franschen eene zware brandschatting uit. Zij beroofden de ingezetenen van hunne paarden, runderen en wat hun beviel, vernielden het bouwgereedschap en plunderden de goederen. Jaarlijks bedroeg de brandschatting 700.000, behalve 1000 legerbeerten [?] , op 30.000 gerekend. De renten van het geld, dat de dorpen, na den oorlog, ter betaling der brandschatting hadden moeten opnemen, beliepen jaarlijks de som van 180.000 gulden. Vele andere welbemiddelde ingezetenen verlieten deze streek, braken de huizen af en duizenden morgen lands vervielen tot heide.

De oorlog met de Nederlanden heeft de regeering en het leger van Frankrijk wel veel roem, maar weinig voordeel aangebracht en veroorzaakte het dat rijk groote kosten, als ook aan onze Meierij.

1673

De Franschen vorderden de opgelegde brandschattingssom met geweld in: waar zij niet betaald werd beroofden zij de inwoners die zij daarenboven wreed behandelden.

1674

Niet zonder groote geldverspilling verkreeg men de gezegde 700.000 gl. brandschatting door de Franschen opgelegd, tot 450.000 gl. verminderd. Gravers, karren enz. moesten geleverd worden. De Staten voerden eene buitengewone halve verponding in, welke in 1679 werd opgeheven.

1675

De hitte was in ons Kempenland buitengewoon geweest. Zie Houben II, p. 111.

1676

De inwoners moeten langen tijd aan de verschansingen te Maastricht en elders arbeiden, waartoe zij door de Franschen gedwongen werden. Van deze laatstgenoemden werd eene partij, 35 man sterk, door eene bende Staatschen, in Februarij, in het aan de grens der Meierij gelegen Luiksche dorp Achel gedreven, gevangen en met den veroverden buit naar 's Bosch gebragt. Bij de rampen des oorlogs verscheen in dit jaar eene nieuwe plaag in de ziekte onder de benaming van rood melissoen, misschien ontstaan of verspreid door de zieke soldaten van Maastricht en de hitte van 't vorig jaar.

Jong gras enz. was, ten gevolge van den zachten winter overvloedig.

1677

De winter was streng geweest.

1678

De vrede ontlastte de Meierij wel van vele ongemakken, doch het krijgsvolk der Staten hield zich nog eenigen tijd in deze streek op. De opgezetenen moesten het huisvesten en dwong hen nog hooi, haver, eet- en drinkwaren af. Hierdoor en wegens den langdurigen winter al het hooi opgevoerd zijnde, stierven vele beesten door honger en armoede.

Ter oorzaak der verregaande oorlogsrampen verzochten de ingezetenen der Meierij, den Staten vermindering van belastingen, welke zij slechts ten deele verwierven.

1680-81

Eene groote, schroomelijke ster met langen staart van voor Kersmis tot Lichtmis 81 gezien.

1682

Men merkte geen of weinig vorst in dezen winter, die overëenkomt met dien van juist 2 eeuwen later.

1683-84

De winter was zeer koud.

1684

Groote droogte.

1688

Tien jaren bleef het, na het treffen van den vrede met Frankrijk, in de Meierij vrij stil en rustig; toen Lodewijk XIV den 26 Nov. dezes jaars aan de Algemeene Staten den oorlog verklaarde. Geen wonder dat, vooral grensdorpen, in grooten angst verkeerden, daar genoemde Fransche koning 10 dorpen liet afbranden. Men moest hem ook dit of het volgende jaar een half millioen of vijf tonnen gouds betalen.

Er heerschte zeer strenge vorst.

1692

Eene nog al zware aardbeving voelde men den 18 September des namiddags omtrent half drie ure.

De winter was zoo zacht, dat men, tegen de koude niet behoefde te stoken. - Zie eene kronijk in de Tijd van 10 Maart 1846.

1694

9 October kwamen omtrent 80 meest verkleedde Franschen van Postel te Bladel en gaven als reden hunner komst voor, de opgezetenen tot betaling der brandschattingen te dwingen. Onverwijld staken zij er een huis in brand en vertrokken naar Hapert en Duizel, in welke beide dorpjes zij alles plunderden en menschen en paarden met zich voerden. In den namiddag te Eersel gekomen, troffen zij er veertig van een geweer voorziene inwoners van dat dorp aan, die den doortogt met karren versperd hadden en bij de nadering des vijands de klok trokken. Nu liepen de Franschen door de akkers langs het dorp om en staken de huizen, waar zij het gereedste bij konden, in brand. De gewapende inwoners dit gewaar wordende, vuurden op den vijand, die hun eveneens beantwoordde, waardoor wederzijds eenigen gedood en gevangen werden. Kort hierna namen de Franschen den terugtogt aan, doch stelden echter de voornaamste huizen in vlam. - Ook hebben de Franschen dit of een vroeger jaar de Predikantswoning te Bergeijk der vlammen opgeofferd, waarbij ook de Registers der Protestantsche gemeente verbrand zijn.

1697

Zeker Officier vervoerde zes, te Eindhoven aangehaalde paarden. Een bediende der Admiraliteit achterhaalde hem te Lommel, alwaar hij zich van die paarden meende meester te maken. Met een pistool in de hand naderde de Officier terstond den bediende; deze voorkwam den Officier en schoot hem dood. Hij geleidde de paarden naar 's Bosch. De bediende werd kort hierna gevangen. Over zijne terechtstelling ontstonden groote moeilijkheden.¹²

1689

Wegens groote duurte der granen werd alle uitvoer der gewassen verboden. - Het misgewas van allerhande eetwaren, deed deze door gansch Europa tot eenen bijna onbetaalbaren prijs opklimmen.¹³

1698-99

De winter was gestreng. In den volgenden had het niet gevrozen, doch veel geregend en gestormd.

1700

Het huis van den Predikant te Maarheeze geplunderd zijnde moest het nadeel, door de vier kwartieren der Meierij, op bevel van den Raad van Staten vergoed worden.

¹² Van Heurn, Historie der Stad en Meierij, Dl. III, bl. 339.

¹³ Van Loon, Beschrijving. der Nederlandsche historiepenningen, IV, 227.

1701

Dewijl de Franschen geheel de Spaansche Nederlanden bezet hadden, bragten de bemiddelste ingezetenen der Meierij, hunnen besten huisraad naar de versterkte steden. 6 Febr. zijn de Fransche troepen in de meeste plaatsen van Nederland gekomen.

1702

Uit de dorpsrekeningen van vele Kempensche plaatsen is mij gebleken, dat de voor den tijd van twee maanden, door de Franschen gehevene brandschattingen, op de meeste dorpen, met door hen opgenomene gelden betaald zijn.

De Alg. Staten gelastten de dorpen, om de gemeente-archieven binnen 's Bosch, Breda en Bergen-op-Zoom in veiligheid te brengen, aangezien vele Fransche partijën zich in de Meierij van de leggers en andere documenten hadden trachten meester te maken.

In Julij trok het leger der Bondgenooten door de Meierij en sloeg te Achel neder, alwaar het Hoofdkwartier opgericht werd. De regtervleugel raakte aan Hamont, de linkervleugel aan Leenderstrijp, een gehucht van Leende. Dat der Franschen vertrok uit Luikerland en legerde zich te Eindhoven. Beide legers berokkenden namelooze schade aan de uitgeputte Meierij. Er werden dikwijls hoopen soldaten uit dit Fransche leger om te plunderen, naar de dorpen in den omtrek afgezonden. Hartverscheurend zijn de smeekschriften, door sommige Besturen van Kempensche dorpen, om vergoeding of afslag van belastingen den Algemeenen Staten opgezonden. Vele dorpen zijn dit jaar door de Franschen geplunderd

1703

Het leger der Bondgenoten behaalde veel voordeel en verliet de Meierij. De dorpen welke sedert 1695 onder brandschatting stonden, ontvingen kwijtschelding van eenige lasten.

Het was een vruchtbaar jaar in akker, veld, vruchtboomen en kruiden.

Bij menschegeheugen woedde geen zoo vreeselijke storm als op 8 December dezes jaars.

1703

Het leger van het met ons bevriende Engeland lag te Valkenswaard. Vele dorpen moeten daarin laten werken.

Pastoor Bovens te Beugen schrijft in zijne Histor. Schets van Maarhees in het Limb. jaarboek 1904, p. 44 enz. "Voor twee eeuwen werd ons land ook reeds door een soortgelijke ziekte geteisterd waarvan is aangeteekend: Anno 1682 is in October alhier en in alle omliggende plaatsen eene gevreesde generale peste onder de beesten allermeest onder de koeien ... op ... of onder de tonghe enz. Niemand mocht de melck gebruiken, ze werd in de aerde begraven, gelijk ook de gestorvene beesten ...

1706

De Meierij was nu wel van krijgsvolk verlost, doch zij moest toen veel van eenige boosdoeners verduren. Zij waren meest uit wegloopers der legers en ander schuim van volk, tot troepen van 10 of 12 man zamengesteld, gaven zich voor vijandelijke partijën uit en maakten het den inwoners zoo moeilijk, dat zij niet van het eene dorp naar het andere veilig konden gaan of gerust in huis blijven; met geweld en bedreigingen eischten zij hun alles af, wat hun beviel.¹⁴

1707

Vele der in het vorig jaar gemelde deugnieten werden gevangen en ter dood gebragt, doch door aanwervingen van anderen groeide de bende aan en er werden vele jaren verëischt alvorens zij geheel vernietigd was.

14 Notulen der Staten Generaal van 17 Aug. 1706.

Mede ontrustte in dit jaar eene andere soort van kwaaddoeners, Muskovieters genaamd, deze streek, waarheen zij, uit de Brabantsche Kempen, door de Geregtsdienaars der Spaansche Nederlanden vervolgd, vluchtten.

1709

Buitengewoon streng was overal de winter. Tusschen den 5 en 25 Januarij, was het ijs, in 24 uren, een hand dik gevoren. De koude duurde tot 23 Maart. Er vroren hier en daar eenige menschen en beesten dood of verloren hunne ledematen; door de felle koude stierven de meeste noten-, en perzik- en andere vruchtboomen en de dikste eiken waren door de vorst gebarsten. Zeer hoog was de prijs van het graan en in Kempenland ontstond er gebrek aan en groote armoede. Al het winterkoren was bevroren, waarom men dus de daarmede bezaaide landerijën moest omploegen en in het voorjaar met zomervruchten bezaaijen: deze beloofden veel.

De rog was ongekend duur. Op eene lijst der markten te Thorn, pr. Limburg, jaarlijks op Dinsdag na St. Lucie gezet wordende, kostte die 8 gl., 14 st. 3 oort de veertel, zijnde 4 veertelen een sester. Van 't jaar 1535 tot 1742 is dit het hoogste.¹⁵

Omtrent 800 keizerlijke militairen trokken buiten der Staten toestemming, een- en andermaal door de Meierij, zonder de genotene levensmiddelen, benevens het hooi, de haver en de gebruikte karren te betalen. Den legerhoofden werd echter door de Staten bevolen, dat zulks in het vervolg geen plaats meer mogt hebben en te zorgen, dat het door dit gezegde krijgsvolk gebezigde, voldaan werd.

Hoe streng de koude was, evenaarde hij de koude niet van 't jaar 1740. Navorscher 1872 p. 243.

1713

Hoewel den 11 April de vrede gesloten werd, bleven de ingezetenen der Meierij nog vele jaren in de uiterste armoede gedompeld; want sedert dezen oorlog, die in 1689 begon, tot nu, had men voor schattingen en legerdiensten, omtrent zes en zeventig tonnen gouds moeten opbrengen. Grootendeels is zulks met genegociëerde penningen, zooals ik in vele Dorpsrekeningen bemerkte en op het jaar 1702 aangestipt heb voldaan. De ingezetenen moesten gewoonlijk hiervan 4 ten honderd voor interest en bovendien alle hunne 's Lands en Dorpslasten betalen.

1715

De winter van dit op het volgende jaar was ongeveer zoo streng als die van 1709. Vele arme menschen zijn omgekomen. Het sneeuwde buitengewoon veel.

1717

Den 1 Sept. woedde een sterke storm, echter niet zoo hevig dan die op 8 Dec. 1703.

1722

De winter wordt als zeer zacht algemeen vermeld.

1723

Door de hevige droogte verdorde veel graan op het veld en viel de oogst slecht uit.

1724

Ook in dit jaar ontstond er een misgewas onder de granen, want de buitengewone vorst tusschen den 15 en 21 Mei en eene daarop gevolgde droogte, deed ze genoegzaam bederven. Deze dubbele slag stortte deze afgelegene dorpen weder in bittere armoede. De landerijen waren soms

¹⁵ Deze opgave vindt men in Van Goor. Beschrijving van Breda, blz. 366.

niets waard, daar ze niemand voor de lasten alleen wilde overnemen. De Staten schaften hierom vele belastingen af, zonder dat zulks groote verligting gaf.

Overgrootte vorst, mist en koude noordewinden des nachts van 18 Mei 1724, heeft te Eersel (volgens het Archief dier dingbank) 1488 loopensen en 48 roeden koren en andere te veld staande vruchten en hooge driesen bedorven.

1725

Het begon in Sept. te regenen en hield tot het einde van December aan.

1726

In Januarij vroom het sterk: het ijs was een voet dik.

1729

Het winterweder was zeer koud.

1732

Op vele dorpen heerschte onder de runderen eene ziekte, welke zich met eene blaar op de tong vertoonde. De zieke beesten werden de blaren op de tong afgeschraapt en medicamenten ingegeven.

1734

Paschen viel 25 April.

In dit jaar werd het gansch ongegrond gerucht verspreid, als zouden in den Sint Jansnacht alle Protestanten in zekere landstreek door de Katholieken vermoord worden. Met name Gemert, Beek en meerdere dorpen daaromtrent gelegen, werden daarmede gedoodverwd. Te Utrecht in 't Aartsbisschoppelijk Museum bewaart men deswegens o.a. belangrijke archieven.

1738

Op het laatst van dit jaar en het eerst van 1739 ondervond men hier meermaals een' sterken storm en ook weder hoog water.

1740

De winter wordt voor den strengsten der 18de eeuw gehouden. Ook had men zeer veel nadeel van het water, waardoor eene menigte graan verrotte en bedierf. Oude lieden verhalen nog gedurig, van hunne ouders, grootouders enz., dat verreweg de grootste helft der roggeplanten, in het voorjaar door den vorst en regen uitgestorven was en vele boeren in Kempenland de zeer dun staande verpootten. Bij den oogst stonden de niet omgeploegde akkers alle dun, doch de rogge leverde een ruim dubbel beschot aan korrels op. Volgens verhaal van ouderlingen dorschte men hier, in plaats van 4 vat per vim (zooals men doorgaans rekent) van 5 tot 9 vat, sommigen spreken van 11.

Deze winter werd van eene buitengewone duurte der granen en eetwaren gevolgd. Hij evenaarde die van 1808 op 9.

Is er sprake van eenen kouden winter, dan hoort men veeltijds (vroeger natuurlijk nog meer) dien van het jaar 1740 noemen en als van vader op zoon blijft hij zijne vermaardheid behouden. Hier hoort men zelfs spreekwoordelijk: "Het gaat niet gelijk in 't jaar 40". (1740. Zie mijne zegswijzen van Kempenland.) Tusschen 1 en 11 Jan. was de koude ongewoon erg.

1741

De stad 's Hertogenbosch maakte dit jaar een begin met het leggen van eenen straatweg van daar naar Eindhoven. De bedding werd geheel gemaakt en tot Boxtel met keijen belegd, het volgende jaar tot Best. In 1754 bestond reeds het voornemen, om dezen weg van Eindhoven tot

Luik door te trekken, hetgeen tot 1789 verstraagd is. Zie voorts op dit jaar. Alvorens de lijn van den straatweg van 's Bosch naar Luik vastgesteld was, is langen tijd getwist of hij over Oirschot of Eindhoven zou loopen, wanneer eindelijk ten voordeele der laatstgemelde plaats beslist werd. In het tegengestelde geval ware hij o.a. door Bergeijk gemaakt. Meermalen was die rigting opgemeten.

1745

Wij geraken met Frankrijk in oorlog, die voor ons en onze Bondgenooten nadeelig uitvalt.

1746

Ongemeen vruchtbaar jaar van elk gewas.

1747

Den 1 Aug. (Patroondag) kwamen 80 Franschen te Lommel en liepen er met brandende fakkels door de straat. Bij den President-Schepen sloegen zij de deur van het huis open, roofden vele goederen en hielden hem vast, doch hij ontsnapte hun. Zij gingen van daar naar de woning van den Eerw. Pastoor, dien zij aan handen en voeten bonden, met het voornemen, hem mede te voeren, hetwelk door het smeeken der Regenten en het geven van enig geld werd voorgekomen. De Franschen vertrokken den volgenden morgen ten 8 ure hebbende tijdens hun verblijf hier en daar wat geplunderd. Zij voerden 2 Regenten met zich.

Uit Lommel hadden zij, vóór hun vertrek, eenen brief van den franschen partijganger Fischer aan de Regenten van Eersel, Bergeijk, Riethoven en Westerhoven, waarbij hij deze dorpen onder brandschatting stelde, afgezonden.

Al dit gebeurde te Lommel verspreidde eenen grooten angst onder de inwoners der Meierij. Met hunne goederen vluchtten velen naar die plaatsen, waar ze oordeelden het zekerste te zijn. Sedert dien tijd vorderden de Franschen, in zeer vele jaren, geene brandschattingen of levering van levensmiddelen van de Meierij. Deze leed echter gedurig van het krijgsvolk der Bondgenooten, die gestadig daar doorheen en weder trokken. Het meeste nadeel werd door hen aan Kempenland toegebracht, welk kwartier hierom door den Raad van Staten, eene schorsing van een half jaar der betaling van 's Lands lasten verkreeg.¹⁶

Van de stad Eindhoven vorderden de Franschen 4000 rations hooi van 15 pond en een gelijk getal rations haver.

Aan de verbondene armée moest Dommelen omtrent dezen tijd een groot getal karren, fourage, hout, stroo enz. leveren, meest aan doortrekkende troepen. De waarde hiervan bedroeg 1600 gl., welke niet voldaan zijn.

Sterfte en buikloop onder de menschen. 12 Dec. vreesselijke orkaan door schier gansch ons Land.¹⁷

1748

De te Aken geslotene vrede werd alhier met vreugdebedrijven en verteeringen gevierd.

1750

Er ontstond een hevig regtsgeding, voor den Raad van Brabant, tusschen de Regering van 's Bosch en den Rentmeester der Domeinen over het schouwen der rivier de Dommel.

¹⁶ Resolutie des Raads van Staten van 31 Aug. 1747 bij van Heurn.

¹⁷ J.F. Martinet, Verhandelingen en waarnemingen over de natuurlijke historie, meerendeels van ons vaderland. Amsterdam. 1795, bl. 299.

1755

Op Kersdag werd men ook in deze landstreek eene ligte aardbeving gewaar. Heviger dan deze was die op 18 Febr. (boet- en bededag) des volgenden jaars. Onder de vroege Mis liepen, in sommige plaatsen op het gevoel daarvan de menschen naar buiten, ten einde het gevaar te ontvluchten.

1756

Door opkopen van het koren en het naar elders te verzenden was de prijs daarvan schielijk gerezen en tot eene ongemeene hoogte gestegen.

1758

Volgens resolutie van Hun Hoogm. van 6 Juli dezes jaars moet Kempenland palen plaatsen met het wapen van den Staat, daar het aan den bodem van Luik grenst. Bij besluit hunner Hoogm. van 18 Aug. van ditzelfde jaar moesten de kosten hiervan door de respectieve dorpen van Kempenland worden gedragen. Gr. Placaetboek.

1760

Vreeselijke hagel 5 Juli. Op sommige plaatsen zouden steenen ter zwaarte van 1 1/4 pond zijn gevallen.

Omstreeks dezen tijd leefde te Lage Mierde een man van 109 jaren, terwijl drie zijner zusters allen bij de 90 waren.

1762-63

Streng winter.

1774

De schoolmeester te Leende ageert tevens als chirurgijn.¹⁸

1785

Na eenen langdurigen twist door de Staten van Holland met het gouvernement der zuidelijke Nederlanden over het bezit van twee dorpen Bladel en Reusel, die van zeer oude tijden tot het rechtsgebied van Antwerpen hadden behoord, gaf Jozef II die echt Antwerpsche dorpen aan Holland.

1767

Ondragelijke koude van 7 tot 20 Januari. Zwaar onweder.

1768

Erg heerschte de roode loop, ook het volgende jaar; naderhand nog gedurig in het een of ander dorp.

1770

Den 19 Dec. had door het gansche Land en andere Rijken een geweldige orkaan plaats als die van 12 Dec. 1747.

18 Archief Waalre en Weerde.

1771

Felle doch late winter. Dit jaar wordt wegens het vochtig, koel en veranderlijk weder, de zware onweders en verscheidene ongemeene luchtverschijnselen onder de bijzonderste jaren gerekend.

1775

Hevige stormen.

1776

Zware stormen, hoog water en een' strengen winter.

1779

In plaats van koud en winderig was de winter zacht en warm.

1780

De winter kwam grootendeels met den vorigen overëen.

1781

Zeer zachte winter.

1783

Op 3 Aug. de grootste hitte, die velen ooit gehad hadden.

1784

Felle winter. Het ijs was omtrent 3 maanden op 't water.

1786

Streng winter.

1780 [?]

De influenza, dat is publieke verkoudheid heeft reeds, ook hier te lande, bij zeer hevige winden geheerscht die uit het noorden waaiden. Bitter kwelde deze ziekte het meerendeel der Europeanen. Zij hoestten en kuchten onophoudelijk.

1787

Er heerschte eene ziekte, als die van het jaar 1732, onder het rundvee.

In de Woenselsche heide is 22 Oct. een jongeman opgehangen die te Montfoort met zijn broeder de R.C. kerk bestolen had. Enkele weken later is deze broeder te Montfoort opgeknoopt.

1788

26 Nov. begon de winter en duurde tot 23 Jan. daarbij zeer sterk vriezende. Febr. bleef het goed weder. Van 1 Maart tot in April was het zeer koud.

1789

Dit jaar werd een begin gemaakt met den lang uitgestelden straatweg van Eindhoven naar Luik. (zie op 1741.) Het was alzoo de verlenging van den weg 's Bosch-Eindhoven. Van deze laatste stad loopt hij door Stratum, Aalst, Valkenswaard en voorts door de heide zuidwaarts Bergeijk en Lommel tot aan de toenmalige grens van Luikerland, van waar hij door den Prins-Bisschop van Luik tot die stad zou doorgetrokken worden. Het bed van deze weg werd dit jaar in gereedheid gebragt, ten deele met boomen beplant, de bruggen over de rivieren gemaakt en de

noodige barrièren gebouwd. Er was reeds een gedeelte met keijen belegd, doch wegens de onlusten des tijds bleef dit werk verscheidene jaren steken. Nadat hij in het begin dezer eeuw voltooid was, is hij de schoonste van ons Rijk. Jammer dat het sinds eenigen tijd daarover verslachte vervoer thans zoo onbeduidend is. Evenals op alle 's Lands wegen zijn ook de barrièren hierop sedert den 16 Aug. 1872 afgeschaft. Hij is in 1814 voltooid toen nog 13000 meters lengte met keijen zijn bestraat.

De winter was gestreng, de koude toen twee graden scherper dan in 1740. Den 4 Januari 's morgens 9 ure, was de grootste koude, die men kende.

1791

Omstreeks dezen tijd verscholen zich in Kempenland, het meest in bij de toenmalige Fransche grenzen gelegen dorpen, kleine getallen uit Frankrijk gevluchte priesters. Alle bisschoppen in dat land kozen, op twee na, in 1791 liever armoede en ballingschap dan verzaking hunner godsdienstige beginselen. De lagere geestelijkheid heeft insgelijks de schoonste voorbeelden van deugd en opoffering gegeven. Tegen één afvallige heeft zij tien martelaren geteld.¹⁹

1792

Wegens de onrustige tijden zijn vele dorpspapieren in eene veiliger plaats, vooral naar 's Bosch, gebragt: van sommige dorpen bleven zij daar twee jaren.

1793

De Franschen komen in de Meierij, doch worden terug gedreven. Buitengemeen zachte winter.

1794

Engelschen, Hannoverschen en Fransche uitgewekenen doen veel nadeel in de Meierij. De hier verdrevene Franschen hielden op eenige dorpen slecht huis: dit verbeterde later. De Meierij gaat aan de Franschen over.

1795

Er heerschte een strenge winter, de ruwste sinds eene halve eeuw. Door de Franschen werd de Meierij aan de zeven Verëenigde provinciën der Nederlanden afgestaan en de Regering door het volk verkozen en benoemd.

Het binnenrukken der Fransche troepen in het hart van Holland, over het ijs, vernietigde de Republiek der Verëenigde Nederlanden, die voor 218 jaren begonnen was.

1796

Geen nachtvorst en geen sneeuw in Januari.

Ons vaderland werd in dit jaar als eene Bataafsche Republiek aan Frankrijk onderworpen en met die verandering kwam er voor onze katholieke voorouders en een bijna ondragelijk juk van ruim twee eeuwen, ook een weinig verademing en meer vrijheid. De protestantse godsdienst werd als de bevoorrechte en Heerschende Kerk in Nederland door eene proclamatie der nationale vergadering afgeschaft. In 1853 is de Hierarchie hersteld. pr. V. Winkel in Tilburgsche Courant van 15 Maart 1903 uitvoerig.

1798

De winter was geweldig streng.

19 Tijdschrift De Wachter, 1871, bl. 31.

Fransche troepen staan te Oerle en trekken zuidwaarts. (Zie o.a. Eindhovensche Courant van 16 Maart 1898).

1799

Ook dit jaar had men een' fellen winter.

1800

Den 9 November, zijnde een Zondag, woei er een orkaan, welke in hevigheid geene weergakende en in vele landen, ook in het onze, groote verwoestingen aanrigtte, waarbij zelfs menschen zijn omgekomen, hetgeen echter in de Meierij niet heeft plaats gevonden. Hij veroorzaakte er echter zeer vele schade aan huizen, torens, kerken, boomen enz.

1801

Het waaide den 2, 21 en 22 November buitengemeen sterk. Niet ver van Eindhoven sloegen de Franschen, in dienst der Republiek onzer Nederlanden, een kamp op.

1802

De maand Augustus, vooral den 9 was buitengemeen heet en de droogte dit jaar zeer erg, waarom er duurte en schaarschheid van vele zaken ontstond; ook vertoonde zich eene ontzaggelijke menigte bladluizen, die alle veld- en tuinvruchten verschrikkelijk groot nadeel toebagten.

1807

Na den zachten winter had men een' zeer gunstigen oogst.

1808

De Landdrost van Brabant gelast de gemeentebesturen binnen dit Departement op te geven, op welke distantie de kerkhoven van de naaste huizen of kom gelegen zijn en dat de Begraafplaats 300 roeden daarvan verwijderd moet zijn.

1811

Met de maand Februarij begon de zachte luchtgesteldheid, welke zeer lang voortduurde. Alle oogsten waren overvloedig en de producten van uitmuntende hoedanigheid. Dit jaar heeft de eerste loting voor den krijgsveld alhier plaats gehad.

1812

Buitengemeen strenge winter.

1814

Kozakken (onbeschaafde ruiters uit de Steppen van Rusland) trekken in dit en het vorige jaar veelvuldig door de Meierij en worden er soms ingekwartierd.

1816

Was een uitnemend regenachtig jaar en slecht gewas. Het wordt steeds "het nat jaar" genoemd. Aardappelen en veevoeder mislukten.

1817

Alle vruchten waren ten gevolge van het misgewas des vorigen jaars in zeer hoogen prijs, waarom men 1817 "het duur jaar" heet.

1820

Ongemeen strenge winter.

1822

Er was geen winterweder

1823

Buitengemeene koude in Januarij. Sedert 1740 had men geen zóó strengen winter beleefd.

1826

Drooge zomer

1829

Ongewoon strenge winter.

1830

Van 1830 tot 1839 kon men Noord-Brabant als eene reusachtige kazerne beschouwen, die het gros van het Nederlandsche Leger huisvesting gaf en de landbewoners, vooral aan de Belgische grens als in cantine-houders herschiep. In de eerste jaren van dit woelig tijdvak heerschte er de drukte die een oorlog gewoonlijk aanbrengt al werden er dan ook juist geen gevechten geleverd. Door het keeren en trekken der soldaten werd het land hier en daar verwoest en bleef voor een deel braak liggen, want er waren geene genoegzame handen meer om het regelmatig te bebouwen, daar zonen, knechts enz., toen minder gemist kunnende worden, bij het leger ingelijfd waren.

1832

Geen winter: een voortreffelijke oogst.

1833-34

In alles geleeck de winter dien van 1779, zwoel en warm.

1836

Een orkaanjaar: 12 Februari, vooral 29 Nov., 24 en 25 Dec.

1836-37

Hardnekkige koude.

1838

Daags na Driekoningen begon eene hevige koude en bleef een hardnekkige winter tot [...]. Eigenlijk moet de aanvang des namiddags 6 Jan. gesteld worden, toen het met een N.N.O. wind begon te vriezen. Ruim 60 dagen bleef de wind in dat oord en werd, evenals de koude met den dag heviger. Zeer vele boomen vrozen open.

1840

Het slot te Zeelst omstreeks dit jaar afgebroken.

1840-41

Hevige winter. Het vroom van half Febr. tot 22 Maart: tot na 25 dier maand droeg het ijs nog in vele streken.

1842

Groote, langdurige droogte.

1845-46

De winter leverde schier geen vorst of sneeuw.

1846

De aardappelziekte verschijnt het eerst in deze streek. Hierdoor steeg de prijs der aardappelen zoo hoog, dat deze voor den kleinen man buiten bereik kwam.

Het kanaal Eindhoven-Helmond wordt 28 October geopend.

1849

In den nacht van Sint Peter en Paulus (29 Juni) bevroor de boekweit en andere gewassen. Zulks was tweemalen te voren ook dit jaar geschied. 5 Mei viel er veel sneeuw welke dagen lag.

1851

Hendrik Van der Meeren viert gezond 1 Juni zijn' 99sten verjaardag. Hij stierf 25 April 1852 te Wintelre, zijne woonplaats.

1854

Bijna algemeen in 1854 verbetering of netheid op de kerkhoven.

1855

Een bijzonder droog jaar.

1852

Dit jaar moet onder de zachte winters gerekend worden. Te Valkenswaard stierf 2 Juni Johannes Hoefnagels, oud 93 jaren.

1853

De kerkelijke invoering der Hiërarchie in ons bisdom hersteld. De lijken der katholieken, die men van onheugelijken tijd in onze provincie gewoon was geweest voor de Mis der uitvaart te begraven en waarbij de uiterlijke plechtigheden moesten achtergelaten worden mochten alzoo weder plaats hebben en werd toen weder ook in ons Bisdom ingevoerd, de lijken door den Priester met kruis in zijn kerkgewaad enz. in te zegenen, de lijk-kist is voortaan in den gang voor de communiebank geplaatst, wordt na de Mis naar het graf vergezeld, waar de kerkelijke gezangen en gebeden behoorlijk verricht worden enz.

1855

In Febr. heerschte eene felle koude en zag men bijna niets dan ijs en sneeuw. (Navorscher van 1855).

1856

Het was een herfstachtige zomer. Van 13 Maart tot 29 Juni (Petrus en Paulus) regende het zonder lange tusschenpoozen. Er viel op sommige plaatsen 13 Juni (St. Antonius) sneeuw, die de opgeschoten halmen van het koren bedekte. Eveneens sneeuwde het 24 Juni (St. Jan). Door een en ander stegen brood en aardappelen aanmerkelijk in prijs.

1857

was een zeer vruchtbaar jaar.

1858

Juni overtrof al de maanden des jaars in hitte.

1861

Hevige winter.

1865

Na eenige dagen onstuimig weder met sneeuw en regen, begon het op nieuw en nu eensklaps op 18 Maart zoo erg te vriezen, dat 1 April de binnenwateren weder dicht lagen. Half April was alles groen in 1865-66-67.

Buitengewoon zachte winter, slechts enkele malen lichte vorst. Zware regens en veel storm.

1869

8 Dec. was een der koudste dagen in eene eeuw voorgevallen.

1870

De doodstraf wordt in Nederland afgeschaft.

1873

Een groot deel der burgerij te Bergeijk, Valkenswaard zag omstreeks dezen tijd van het boerenbedrijf af, ten gevolge van het langzamerhand gestegen loon der dienstboden, werklieden enz., welke laatsten men in den zomer vaak niet meer geregeld of zeker kan bekomen. De koop- en huurprijs van het land is, als een gevolg van dien toestand, zeer verminderd.

De provinciale weg Leende - Luiksgestel in 1873 aanbesteed, was het volgende jaar zoo ver voltooid, dat nog 7300 meter grintbaan te maken over bleef van Valkenswaard tot de klinkerbestrating te Bergeijk. Deze weg is in 1875 voltooid.

1874

Een gedeelte der gemeenten Woensel en Tongelre is door de wet van 16 April dezes jaars (Staatsblad no. 34) aan het gebied van Eindhoven toegevoegd, nadat deze zaak, reeds van het jaar 1865, in onderhandeling was geweest.²⁰

In de hooge streken der Meierij leed de den, vooral het jonge pootsel veel door droogte. Te Reusel, Diessen en andere plaatsen rigtten rupsen in September en October veel schade aan in spurrie, stoppelknollen en planten van winterkoolzaad. Niemand wist aldaar, waaraan de verschijning eener zoo groote menigte rupsen moest toegeschreven worden. Zie o.a. het jaarverslag der gemeente Reusel.

1875

Door Ged. Staten der provincie werd de goedkeuring geweigerd aan de raadsbesluiten te Borkel, Eersel, Riethoven en Strijp tot onderhandsche ingebruikgeving van heide, omdat de geringe opbrengst der beweiding niet opweegt tegen de waardevermeerdering die de heide in het belang van latere ontginning zou verkrijgen, als men ze eenigen tijd in rust liet tot humusvorming.

Cornelis Van Mensfoort sterft te Liempde in den leeftijd van 101 jaren en vijf dagen 12 Nov. Hij was toen de oudste persoon in Noordbrabant.

20 Verslag van Noordbrabant 1875, Hoofdstuk III, bl. 1 - 11. Ook Hoofdstuk XV, bl. 32.

1876

Drooge zomer, waarin veel huis-, bosch- en heidebrand plaats had. Den 19. Augs. is o.a. in de heide nabij Oirschot 180 hectaren heide afgebrand. De schade beliep ongeveer 2000.

1879

Koude winter. Zeer natte zomer. Juli was koud.

1880

29 April groote brand in de ver gekende welig groeiende bosschen, deels van en deels aan Postel en aan Bergeijk grenzende.

1880

De winter van 80 op 81 was buitengemeen lang en streng.

1881

Niet alleen viel in de 2 laatste maanden van 1880 zeer veel regen, maar ook in Jan. en de eerste helft van Febr. 1881. Den 28 Dec. 11. ontstond eene doorbraak te Nieuwkuik die allernoodlottigst is, de gansche Maasstreek van Luik - 's Bosch leed vreeslijk door overstromingen. Een groot deel van Eindhoven is in dezen winter 2 maal onder water gezet, wat bij 's menschen heugenis niet plaats heeft gehad. Gelijk elders stond ook het water op de dorpen van Kempenland tot eene hoogte, welke zich niemand kon herinneren. In alle dorpen trof men kelders aan, diep met water, waarin men het bevorens geen gezien had. Van zeer vele huizen stond het in woonvertrekken, stallen, schuren enz. Tuinen, wegen en landerijen waren veelal overstroomd. (Nopens Eindhoven zie men o.a. Bijvoegsel der Meierijsche Courant 12 Febr.).

25 Mei stierf te 's Bosch in den leeftijd van bijna 98 jaren, Theodorus Verheijden, de oudste inwoner dier stad.

15 Augustus is te Meerveldhoven met buitengemeene plechtigheid en grooten toeloop van volk den 100sten verjaardag gevierd van Geertruida van der Sande, wed. Schellens. (Meierijsche Courant van 17 id. en andere Nieuwsbladen).

Vrijdag 14 October heeft het hier sterk gewaaid, hetwelk des avonds nog zeer toenam. De orkaan duurde tot middernacht. Er is geen stad of dorp in ons Land waar geen schade aan gebouwen, boomen enz. werd toegebracht. Vele personen kregen door den val dezer voorwerpen een ongeval of onheil. Ook in België en andere Rijken benevens op de zee verongelukten menschen en schepen. - Nieuwsbladen vermelden de bijzonderheden.

1882

Ongemeen zacht was de winter 81-82. Het vroom bijkans niet en er viel geen sneeuw dan eenmaal omstreeks Allerheiligen, Dinsdag vóór Kersmis en 21 Maart; toen slechts weinig beduidende. - Er viel buitengemeen veel regen.

Het oude fransche versje is op dit jaar niet te onpas:

Il a tant plu
Qu'on ne sait plus
Dans quel mois il a le plus plu.
C'est superflu;
Mais, au surplus
s'il eût moins plu,
ça m'eût plus plu.

In Juni, Juli en Augustus kwamen slechts 3 echt warme, schoone en 14 middelmatige of redelijke dagen, zoodat men 75 slechte of regenachtige dagen telde.

1883

Te Lagemierde is 16 April bij verbouwing aan de oude pastorie, thans gemeentehuis, een aanzienlijke schat terug gevonden. Hij was dáár door de Norbertijnen van Postel, welke Lagemierde tot 1835 bedienden verborgen en ter abdij daarvan aanwijzing of notitie gehouden. Doordien de aanduiding verkeerd werd begrepen bleven de menigvuldige nasporingen, op last der abdijsheeren in gemeld huis gedaan, vruchteloos. De aard der voorwerpen duidt de herkomst aan. Zij zijn alle van goud, wegende 10 pond en bestaan uit een groot openslaand bisschoppelijk kruis met ketting, een zegelring met een diamant versierd, eene reliquie, Spaansche matten, rijders, dukaten, sovereigns, te zamen 860 stuks, uit de 16, 17 en 18 eeuw.

Den 18 April brandden tusschen Reuzel, Postel en Arendonk, grootendeels op Reusels grondgebied 36 hectaren heide af. Gansch Reusel en de omliggende plaatsen waren op de been, ten einde den spoedigen brandloop te stuiten, wat tegen den avond gelukte. De brand liet zich ernstig aanzien en nam sterk toe, daar de bodem op vele plaatsen slechts uit moer bestaat en hier en daar nog vele turfstoffen opgestapeld lagen. De brand woedde niet ver van de dynamietfabriek, die op Arendonks grondgebied wordt geëxploiteerd; de noodvlag werd daar geheschen en andere seinen gegeven; de fabriek bleef, dank den wind, van onheil gevrijwaard.

1884

Te Bladel vierde Fr. Meier 16 Januari, den dag, waarop hij voor 64 jaren als notaris aldaar werd benoemd. Schoon 92 jaren oud oefent hij nog dit ambt uit. - In 1830 (tijdens de Belgische revolutie) werden op hem, toen tevens Burgemr. door de Belgen represailles toegepast, omdat de Hollandsche dragonders, twee Belgen van Belgisch grondgebied weggevoerd hadden. De Belgen voerden de Burgemeesters van Reusel en Bladel als gijzelaars mede. De wederkeerige uitlevering had, na eenige weken afwezigheid plaats. - Zie zijn dood op het volgend jaar. Na een' bij uitstek zachten winter en aangenaam vóórjaar hadden er in April voornamelijk den 23, 24 en 25 de nachtvorst groote schade aan gras, vruchtbloesem enz. toegebracht.

Den 5 Juni vergaderden eene menigte zangkoren te Geldrop in de R.C. kerk tot eene algemeene repetitie van Gregoriaansche en meerstemmige kerkmuziek. Sinds eenige jaren wordt ook in deze oorden weder langzamerhand in de kerken het Gregoriaansch gezongen en ongepast muziek achtergelaten. Den 20 brandden te Engelen 11 huizen en 5 schuren af, bewoond door ruim 20 gezinnen.

Te Eersel, in de kom des dorps, zijn 26n. 5 huizen en verscheidene schuren en achtergebouwen afgebrand. Dit onheil was door den bliksem ontstaan.

Josephus Wijnen, geboren te Valkenswaard, stierf op het gehucht Leenderbrug, gem. Leende 30 Juli 84, in den ouderdom van 97 jaren en 20 dagen.

1885

Onverwacht stierf te Bladel 28 Mei de notaris F.J.C. Meier, die den vorigen dag nog eene wandeling gemaakt en al de werkzaamheid aan een notariaat verbonden, verricht te hebben, welk ambt hij ruim 65 jaren bekleedde. Hij was te Hoogeloon geboren, alwaar zijne naamgenooten een' langen tijd, de eene of andere administratieve betrekking, als zijnde allen van de hervormde godsdienst bediend hebben.

Een ander inboorling van Hoogeloon, de Heer de Kort overleed in zijne woonplaats Eersel, Maandag 8 Juni, in den leeftijd van 92 jaren.

1886

De Heer Jan Swane te Waalre, secretaris aldaar en te Zeelst, Burgemr. van Aalst, een bekwaam man, stierf op den weg naar Loondermolen aan eene beroerte, in den ouderdom van 65 jaren, den 29 Maart.

Zaterdag avond 3 April is te Uden de toren, het grootste deel der parochiekerk en 2 huizen, uit vier woningen bestaande afgebrand; is bij gissing moedwillig veroorzaakt. Parochiekerk en toren waren voor p.m. 32.000 verzekerd. Later is besloten er eene nieuwe kerk te bouwen.

In Mei hebben 150 pelgrims, waaronder priesters en dames de belangrijke reis naar Rome en Loretto gedaan. Onder hen bevonden er zich eenige uit Kempenland.

Den 1 Juni vernielde een zware onweersbui, van hagelslag en storm vergezeld, totaal de gewassen te Lagemierde (op één gehucht), Hilvarenbeek, Diessen, Middel- en Oostelbeers, Oirschot, Best en Sint Oedenrode. (Zie Meierijsche Courant van 5 en 9 Juni en andere.).

Zondag 19 Sept. zijn te Orthen de kerk, pastorie, 9 huizen en vele hooimijten verbrand. Op dien dag zijn des avonds 8 woningen te Groot Braakhuizen onder Geldrop afgebrand.

1887

Maandag 9 Mei is onder Postel een brand ontstaan, welke in 2 uren eene groote uitgestrektheid heide en bosschen van den Graaf van Vlaanderen vernielde. Eene groote menigte volks trachtte met takken den voortvarenden brand te blusschen en waande hem omstreeks 2 ure overmeesterd te hebben; doch ten 5 ure stak de vuurzee zich weder boven de bosschen van den brand uit. Weder stroomde het volk toe en arbeidde onvermoeid, zoodat de brand ten 7 ure eindigde. Circa 400 hectaren bosschen en heide op Belgisch en Hollandsch gebied zijn vernield: van het laatste onder Bladel en Hapert. Vele blusschers keerden op halve en geheel verbrande zolen huiswaarts, terwijl de verkoolde takken en struiken op het wit habijt der kanunniken als eene landkaart lijnen hadden getrokken. (Uitvoerig bericht in de Meierijsche Courant. van 11 Mei.

5 Juni stierf te Valkenswaard Maria Wijnen weduwe Petrus Maas, aldaar geboren, oud 94 jaren. In het laatst van Oct. stierf te Wouw eene weduwe, oud ruim 96 jaren, 72 kinderen en kleinkinderen nalatende. Den 30 dier maand stortte de spits des torens te Geldrop naar beneden. Hij stond eenige maanden, doch afgesloopt alleen, omdat er de kerk weggebroken was, ter opbouwning eener grootere nieuwe, waaraan druk gearbeid werd, echter niet op dien dag, als zijnde een Zondag. De toren viel bij een' storm, die in een groot deel van Europa veel schade heeft berokkend.

Te Enschoot overleed 21 Nov. de weduwe Vugs, geboren Storimans, in den ouderdom van 99 jaren, 10 maanden en 7 dagen. Wanneer 15 Jan. haren 100 verjaardag had plaats gehad, dan konden de kleinkinderen Piggen, wier grootmoeder van vaderszijde dien leeftijd bereikte, het voorrecht genoten hebben, hunne beide grootmoeders 100 jaren oud te zien.

1888

28 Febr. overleed te Borkel Michiel Govers, te Budel 19 Dec. 1791 geb. Hij bleef tot in 't laatst zijns levens gezond en in het bezit van geheugen.

Te Maarheeze stierf 30 Maart Johanna Guns in den ouderdom van 90 j. en 6 md., wed. H. van Hooff, oud Burgemr., na eenen echt van 62 jaren.

Buitengewoon lang en koud is de winter geweest. In den nazomer veel regen, soms hagel. Tusschen Sept. en April eigenlijk zes korte doch hevige winters, temperatuurverschillen van 40 en 45° F. In Maart en April afwisseling van oosten-, noordoosten- en noorderwind, meestal koud. Er lag dezen winter ook zeer lang, dikke sneeuw.

In de meeste landen der wereld was het ongemeen koud bij veelvuldigen sneeuw. Een groot getal menschenlevens ging verloren, doordien men, hetzij door sneeuw of mist den weg niet vinden kon.

Te Oirschot is 27 Augustus de 100ste verjaardag gevierd van Johan Schellekens. Naar men meent had in die gemeente in 3, volgens anderen in 4 eeuwen geen dergelijk feest plaats gehad.

1889

Mei en Juni ongemeen fraai en warm zomerweder.

1890-91

Door vroegte en strengheid is deze winter in binnen- en buitenland, sinds vele jaren ongekend. Hij viel des namiddags van 25 Nov. in en hield 2 maanden hevig aan. Een groot aantal menschen bevroren. Na 't invallen van den dooi kwam alom last des waters. Langdurig en scherp was de vorst. Volgens onderzoek volgde in de laatste 60 jaren op eenen kouden winter nooit een zeer warme zomer.

1891

25 Juni woedde in de Meierij en andere oorden een gevaarlijk onweder, hier en daar met hagel vergezeld.

1 Juli heerschte in vele oorden een zeer hevig onweder, dat menig onheil te weeg bracht en eenen hagelslag, die in menig oord, vooral te Tilburg en omstreken, onberekenbare schade aan gebouwen en veldvruchten heeft veroorzaakt. 7 Juli besloten Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant machtiging te verleenen tot het houden eener collecte in al de gemeenten dezer provincie, wegens noodlijdenden door zware onweders met hagelslag op 25 Juni en 1 Juli ll., o.a. in de gemeenten Alphen, Berlicum, Bladel, Boxtel, Chaam, Esch, Ginneken, Gilze, Heeswijk, St. Michielsgestel, Oisterwijk, Rijsbergen, Schijndel en Tilburg.

2 Aug. ontvangst te Geldrop van den Bisschop: 3 id. kerkwijding.

1892

24 Aug. brandden te Dussen 27 perceelen af, waaronder kerk, toren, raadhuis, telefoonkantoor, vele heerenhuizen en schuren. Er zijn 20 huisgezinnen van dak beroofd. De kerk en toren in 1892 afgebrand dagteekenden van 1843.

1893

Ter plaatse waar oudtijds het kasteel der Heeren stond is te Blaarthem het hedendaagsche afgebrand. De Noordbrabanter van 30 Mei schrijft onder datum Zeelst 27: "Het kasteel van Blaarthem, dat wel eenige vermaardheid had, is niet meer. Door den brand die heden namiddag ca. 3 uur in dit gebouw ontstond is slechts een puinhoop overgebleven. - Het ontstaan van den brand vindt zijn oorsprong, zooals wordt vermoed, in de onvoorzichtigheid van een paar loodgieters die aan het werk waren. Daar het kasteel onbewoond was, en geene huismeubelen enz. bevatte, liet men branden wat brandde, en werd de brandspuit niet gebruikt. Dit gebouw dateert van het jaar 1600, doch werd in 1804 herbouwd, zooals het zich thans bevond." Het volgend nummer van de Noordbrabanter meldt nog 29 dato uit Zeelst: "Niets dan de zware muren bleven van het zeer zware kasteel, dat uit de 15e eeuw dagteekent, over. Eene antieke deur en een kunstig bewerkt bordes heeft men uit de brandende massa kunnen redden. Het kasteel was de laatste 6 jaren onbewoond... De gebouwen waren voor 11000 verzekerd...tegenwoordige eigenaars de familie Verduijnen nabij Luik woonachtig."

1894-95

De winter in 't algemeen was buitengemeen lang en streng. Naar mededeelingen uit sommige landen is hij de koudste dezer eeuw geweest.

1895

Op PaaschMaandag stierf te Oss, in den ouderdom van ruim 102 jaren Johanna Kops, wed. A. Van Heesch.

Naar meening van natuurkundigen was de maand September de warmste en droogste in twee eeuwen.

1896

Van '95-96 was een zachte winter.

1897

Na eene ongekende, lange en schoone droogte, waardoor het zomerweder belangrijk gerekt werd, regende het Zondag 3 Oct. de eerste maal in deze landstreek. Slechts één dag, gedurende eenige maanden, vielen er regenbuiën. De winter was buitengewoon zacht geweest, doch niet in het noorden van ons land. In Noordbrabant had men een koud en nat voorjaar, een' heeten, droogen zomer en een' ongekend, schoonen, warmen herfst.

1899

17 Juni verbrandde te Middelbeers, aan den kunstweg naar Diessen eene oppervlakte heide van ongeveer 30 H.A.

De Heidemaatschappij brengt 700 Hectaren heidegrond onder Mierde aan de grens der Belgische gemeente Poppel door omploeging met ossen tot boscultuur in gereedheid. Door de gemeente Hoogemierde is deze niet onvruchtbare heide aan de Levensverzekeringsmaatschappij te Utrecht verkocht.

In den herfst waren o.a. te Hilvarenbeek de konijnen, vooral in de nabijheid der bosschen, zo talrijk, dat ze de veldvruchten zeer aanmerkelijk bedierven.

Zie op 't jaar 1545.

Onder Karel V waren vele klachten en rekwesten ingekomen, dat voortijds en nog door de bestaande watermolens op de rivieren groote en kleine Aa alsmede op de Dommel de ingezetenen door water in hunne eerste beemden en broekgronden beschadigd zijn. Hierom beveelt die keizer 10 April 1545 hieraan een einde te maken en eene pegel op de bedoelde molens te stellen, opdat de Supplianten in het vervolg van groote "beschadiging" en gebreken mogen gepreserveerd wezen.

Beginnende eerst van de 2 molens van Venbergen gelegen onder Wierde toebehoorende aan den Meester van Postel, wezende den eersten en hoogsten molen op de Dommel liggende, is bij ons geordonneerd, dat de pegel van den koren molen zal gesteld worden 2 voet en 4 duim boven de waterpalen gelijk die lag op den 7 Aug. laatstl., dat bij de Commissarissen van onzent wege geordonneerd de visitatie van de voorz. molens is gedaan geweest en dat de andere molen nu wezende smout molen, ook zal worden gehouden en gereguleerd na den pegel van den voorsch. korenmolen en dat de waterberdens nabij de molens en ook van sluis na denselven pegel zullen worden genederd en wij nog verder te zien tegen groot opwater en alle standen die bij de molders tot hier toe zijn gecommiteerd geweest, zoo hebben wij consideratie nemende op de woestgaten van de molens hier worden gevisieerd eersamentlijk"...enz. Item dat de molenspegel van de volgende op die rivier, toebehoorende Jannen van Corenberg, Heere van Heerbergen zullen worden gesteld 2 voet boven die waterplaten, zoo die ten tijde van visitatie bij onze Commissarissen is bevonden te liggen, en dat die waterberdens van den molen en ook van de sluizen daarna zullen worden genederd en dat bij de voorsch. sluizen ter plaats daar toe meest profijt zijnde zal gemaakt worden een overslag van de hoogte van den voorsch. pegel en van de wijde van 20 voeten of meer zoo verre des noods zij.

Item dat de pegel van den molen te Loon liggende op denzelfden stroom onder Waalre toebehoorende den Heere Van Purwen zal gesteld worden één voet en 6 duim hooger dan de waterplaten opwaarts gelijk die waterplate lag op den 8 Aug. 11. dat die visitatie aldaar bij onze Commissaren is gedaan geweest en dat die waterberdens zoowel van de sluizen als van den molen daar na zullen worden genedert. (volgt nog 3 regels).

Item dat de pegel van den molen te Waalre toebehoorde aan den Heijm op dezelfde rivier liggende zal gesteld worden 2 voeten min 2 duimen boven de waterplanten gelijk die lag den voors. 8 Aug. laatsleden die visitatie bij onze commissarissen gedaan zijnde geweest en die waterberdens van den molen en sluizen daar na zullen worden genederd en dat daarboven bij de sluizen gemaakt worden een overslag van de hoogte van den voors. pegel hebbende de wijde van 25 voeten, mits de sluizen van dezen molen te eng is en dat die Kerspe boven dezen molen valt in de Dommel.

Item dat de pegel van den korenmolen tot Gennep liggende onder Blaarthem toebehoorende Willem van Houterd zal gesteld worden 2 voet en 1 duim boven die waterplaten, soo die lagen op 10 Aug. laatsleden ... enz.

Dan volgt de molen te Stratum, toebehoorende den Heer en Vrouwe van Buren; de molen te Schimmelen onder Woensel die te Hooidonk het klooster behorende, de korenmolen te Wolfswinkel behorende meester Hendrik, de molen te St. Oedenrode, de molen te Casteren onder Boxtel, de molen te Boxtel, de korenmolen te Herlaar, de molen te Spooronk nog een molen op de rivier de Aa, de molen te Beerse, behorende het convent van Tongerlo, is een wintermolen: de molen en brug te Westerhoven op den dijk is in mijne Geschiedenis van Westerhoven vermeld; de molen op de Kerspe behorende wed. en erfgenamen wijlen Poitiers van Hagen; de molen te Kilsdonk en Asten; de molen te Diessen, Geldrop, Kol, Wetten, Stipdonk, Rixtel.

De molen van Steenvoort liggende tusschen Rijthoven en Steensel behorende Peeter Gevens verkreeg een' pegel van zekere hoogte "dat het water tot den pegel toe gestijgt sijnde die erven op de broeken daar boven en omtrent gelegen niet en verdrinken ofte onderloopen; want onse Commissarissen ende molenslagers doende de visitatie van dezen molen niet mogelijk en was doen der tijt nader den pegel te noteren mits der groote droogte ende cleijnigheijt van wateren ende dat daer en boven tot desen molen ook werde gemaekt eenen overslagh van der hoogte van den pegel ende van de wijte van 12 voeten ende van die waterberdens van den molen ende van sluijzen gehouden ende genedert sullen worden ende hoogte van den pegel aldaer te stellen."

Uit eene copie van 13 bladz. geteekend "W. van den Hurk Nots publ. 5 7ber 1706."

Dit volgende te plaatsen kroniek jaar 1888.

Hoezeer buiten Noordbrabant meld ik alhier een voorbeeld van uitstekend hoogen ouderdom nam. Mevrouw Maria Anna Vossen overleed 9 Juni 1888 te Mechelen (stad in België) en was te Stevort geboren. Zij had bij haar overlijden den ouderdom van 104 jaren zes maanden en één dag bereikt. Ik zag 15 Sept. 1901 ter pastorie Achel de gedrukte kennisgeving of rouwbrief van dien tijt, welke ik overschreef. De zeer Eerw. Heer Pastoor dier parochie is naamgenoot, bloedverwant en ook te Stevort geboren, hoewel zijn - zeer Eerw. Te Herck-la ville werd opgevoed.

1901

Een aangename langdurige zomer wat het weder aangaat.

1902

27 Febr. is te Sint-Huberts-Lille bij Achel doch in België, den honderdsten jaardag van Jan Thomassen te Best geboren buitengemeen plechtig gevierd. Ik bezocht hem in September 1901. Hij stief in April 1902. De zomer van 1902 viel laat en was een zeer natte.

Kempenland Gemeenten.	Bevolking op 31 Dec.	Roomsch Cathol.	Her- vormd	Luther- schen	Doopsgez.
Aalst	640	639			1
Bergeijk	1794	1718	73		
Bladel	1583	1468	105		
Borkel	585	585			
Dommelen	374	374			
Duizel	646	646			
Eersel	1029	1013	16		
Eindhoven	3246	2954	112	9	3
Gestel	1654	1646	10		
Hoogeloon	1399	1312	86		
Luiksgestel	832	832			
Oerle	719	719			
Oirschot	4221	4128	116		
Oostelbeers	992	992			
Reusel	1070	1067	3		
Riethoven	652	652			
Stratum	1816	1755	39	1	
Strijp	1235	1188	25	3	
Valkenswaard	1216	1162	47		
Veldhoven	1398	1350	48		
Vessem	1164	1164			
Waalre	917	907	8	2	
Westerhoven	603	599	4		
Woensel	3781	3716	27	1	
Zeelst	1402	1402			

Kempenland Gemeenten	Israël	Paar- den	Ezels en muil.	Runde- ren	Varkens gemeste en geslachte	Schape voor- handen
Aalst		25		146	54	150
Bergeijk	3	43		1124	360	1050
Bladel	10	81		921	121	1006
Borkel		10		538	128	250
Dommelen		13	1	296	85	78
Duizel		23		370	90	192
Eersel		46		626	167	586
Eindhoven	168	33		44	100	10
Gestel		45		32	112	42
Hoogeloon		73		1061	277	525
Luiksgestel		35		573	146	623
Oerle		40		340	120	537
Oirschot	27	255	8	1708	600	250
Oostelbeers		94		784	150	305
Reusel		33		663	130	781
Riethoven		38		401	98	287
Stratum	21	41		179	49	60
Strijp	19	41	1	291	124	246
Valkensweerd		39		492	234	242
Veldhoven		61		537	130	118
Vessem		93		829	120	775
Waalre		32		381	97	141
Westerhoven		25		345	136	192
Woensel		123		831	390	1225
Zeelst		45		381	121	338

Aanmerkingen:

Eindhoven : Van de Lutherschen zijn 5 Herstelde.

Gestel: Onder de Hervormden is 1 Fransche of Waalsche.

Hoogeloon : Onder de Hervormden is 1 Remonstrant.

Kempenland Gemeenten	Houders van kudden	Geiten en bokken	Hoenders.	Bijënkorven	Aanmerkingen.
Aalst	5	110	180	120	De in het jaar gemeste en daarop geslachte kalveren zijn onder de runderen niet begrepen.
Bergeijk	15	404	977	1537	
Bladel		212	921	332	
Borkel	7	48	415	140	
Dommelen		2	446	74	
Duizel	7	92	461	61	
Eersel		173	550	214	
Eindhoven		30	180		
Gestel		245	165	137	
Hoogeloon	14	127	1130	240	
Luiksgestel	15	78	690	525	
Oerle	13	90	575	95	
Oirschot		375	720	670	
Oostelbeers	7	140	1150	490	
Reusel	24	66	757	173	
Riethoven	7	65	403	389	
Stratum		235	224	80	
Strijp	5	216	323	151	
Valkensweerd	7	232	774	151	
Veldhoven	2	312	648	78	
Vessem	24	135	1300	250	
Waalre	4	107	207	109	
Westerhoven	5	43	450	60	
Woensel	21	670	2000	870	
Zeelst	8	157	492	214	